

**5549 SAYILI KANUN KAPSAMINDA FİNANSAL
KURULUŞLARIN SUÇ GELİRLERİNİN
AKLANMASI VE TERÖRİZMİN FİNANSMANI
AÇISINDAN RİSKLERİ**

**MASAK 2020
HİZMETE ÖZEL**

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	3
1. 5549 SAYILI KANUN KAPSAMINDA FİNANSAL KURULUŞLARA GENEL BAKIŞ	4
1.1 Genel Bilgi	4
1.2 Bankalar	5
1.3 Sermaye Piyasası Aracı Kurumları	7
1.4 Portföy Yönetim Şirketleri	8
1.5 Yatırım Ortaklıkları.....	10
1.6 Kambiyo Mevzuatında Belirtilen Yetkili Müesseseler	11
1.7 Finansman Şirketleri.....	12
1.8 Faktoring Şirketleri	13
1.9 Finansal Kiralama Şirketleri.....	14
1.10 Sigorta Ve Reasürans Şirketleri.....	15
1.11 Emeklilik Şirketleri	16
1.12 Ödeme Kuruluşları.....	16
1.13 Elektronik Para Kuruluşları	17
2. 5549 SAYILI KANUN KAPSAMINDA FİNANSAL KURULUŞLARIN AKLAMA VE TERÖRİZMİN FİNANSMANI BAKIMINDAN RİSKLERİ	18
2.1 Bankalar	18
2.2 Sermaye Piyasası Kurumları (Aracı Kurumlar, Portföy Yönetim Şirketleri, Yatırım Ortaklıkları).....	23
2.3 Kambiyo Mevzuatında Belirtilen Yetkili Müesseseler	25
2.4 Finansman Şirketleri.....	26
2.5 Faktoring Şirketleri	26
2.6 Finansal Kiralama Şirketleri.....	27
2.7 Sigorta Ve Reasürans Şirketleri.....	27
2.8 Emeklilik Şirketleri	28
2.9 Ödeme Kuruluşları.....	28
2.10 Elektronik Para Kuruluşları	29
3. 5549 SAYILI KANUN VE İLGİLİ MEVZUAT KAPSAMINDA FİNANSAL KURULUŞLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ	29

GİRİŞ

Aklama, genel tanımıyla, yasa dışı yollardan elde edilen kazançların kaynağının gizlenmesi veya niteliğinin değiştirilmesi suretiyle yasal görüntü kazandırılarak ekonomik sisteme entegre edilmesidir. Aklama suçu ile mücadelede amaç, mali sistemlerin ve kurumların aklama süreçlerinde araç olarak kullanılmalarını önlemek ve sisteme güveni sağlamak ayrıca suçluları suç gelirlerinden mahrum etmek suretiyle temel var olma nedenlerini ortadan kaldırmaktır. Terörizmin finansmanı ise, genel olarak, yasal ve yasa dışı faaliyetlerden elde edilen fon veya malvarlığı değerlerinin teröristler ya da terör örgütlerine transfer edilmesidir. Terörizmin finansmanı suçu ile mücadelede amaç ise, terör örgütlerinin finansman kaynaklarının kurutulması ve elde edilen fonların dağıtım kanallarının engellenmesiyle terör örgütlerinin başarı şansının azaltılmasıdır.

G-7 ülkeleri tarafından 1989 yılında kurulan, Türkiye'nin de üyesi olduğu Mali Eylem Görev Gücü (FATF), uluslararası arenada aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadele standartlarını belirlemek amacıyla tesis edilmiştir. FATF, aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadele konusunda finansal sektörü de kapsayan tavsiyeler (40 Tavsiye) geliştirmiştir. FATF; bütün ülkeleri aklama, terörizmin finansmanı ve yayılmanın finansmanı ile mücadeleye yönelik kendi ulusal sistemlerini gözden geçirilmiş FATF Tavsiyelerine uyumlu hale getirmek üzere etkin tedbirler almaya davet etmektedir.

Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı (MASAK); Türkiye'nin mali istihbarat birimi olarak suç gelirlerinin aklanması ve terörizmin finansmanı ile mücadelede politika belirleme, düzenleme yapma, koordinasyonu sağlama, inceleme ve denetim görevlerini yerine getirmekte olup, aynı zamanda görev alanına giren konularda uluslararası ilişkileri yürütme fonksiyonunu haizdir.

Finansal kuruluşlar sundukları hizmetlerin çeşitliliği, sınır ötesi hizmet verebilmeleri ve işlemlerinin hızı gibi avantajlar, yasa dışı örgütlerin örgütlerin ve suçluların elde ettikleri suç gelirlerini finansal sistem içerisine entegre ederek aklama faaliyetlerine girişmesine, terörizmi finanse eden gerçek ve tüzel kişilerin de bu yolla terör örgütlerine fon sağlamalarına imkan tanımaktadır.

Bu bağlamda, suç gelirlerinin aklanması ve terörizmin finansmanı ile etkin mücadele edilebilmesi ve mali sistemin suçlular tarafından kullanılmasının engellenebilmesi için, gerek uluslararası alanda gerekse iç hukukta finansal kuruluşlara ve diğer bazı meslek gruplarına yönelik bir takım "yükümlülükler" getirilmiştir.

Finansal kuruluşların, yukarıda belirtilen avantajları sebebiyle aklama ve terörizmin finansmanı amacıyla kullanılma riski yüksek olduğundan, bu kuruluşların müşterinin tanınmasına ilişkin esaslar kapsamında alması gereken tedbirler de daha kapsamlı olarak düzenlenmiştir.

Bu çalışmanın amacı, 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun ve ardından yürürlüğe giren ikincil mevzuat kapsamında düzenlenen yükümlülüklerle tabi olan finansal kuruluşların, suç gelirlerinin aklanması ve terörizmin finansmanı bakımından risklerini ve söz konusu suçların önlenmesi kapsamında yükümlülüklerini ortaya koymaktır.

1. 5549 SAYILI KANUN KAPSAMINDA FİNANSAL KURULUŞLARA GENEL BAKIŞ

1.1 GENEL BİLGİ

5549 sayılı Kanun'un 2/1 maddesinin (d) bendinde "yükümlü" kavramına yer verilmiş ve yükümlülerin; *bankacılık, sigortacılık, bireysel emeklilik, sermaye piyasaları, ödünç para verme ve diğer finansal hizmetler ile posta ve taşımacılık, talih ve bahis oyunları alanında faaliyet gösterenler; döviz, taşınmaz, değerli taş ve maden, mücevher, nakil vasıtası, iş makinesi, tarihi eser, sanat eseri ve antika ticareti ile iştigal edenler veya bu faaliyetlere aracılık edenler ile noterler, spor kulüpleri ve Cumhurbaşkanınca belirlenen diğer alanlarda faaliyet gösterenleri* ifade ettiği belirtilmiştir. Kanun'un verdiği yetkiye dayanılarak yayımlanan Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörizmin finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmeliğin (Tedbirler Yönetmeliği) 4/1 maddesinde ise, *bu maddede sayılanlar ile bunların şube, acente, temsilci ve ticari vekilleri ile benzeri bağlı birimleri* "yükümlü" olarak ifade edilmiştir.

Tedbirler Yönetmeliği'nin 3/1 maddesinin (f) bendinde ise, Yönetmeliğin 4/1 maddesinin (a) ila (h) bentlerinde sayılan yükümlüler ile bankacılık faaliyetleriyle sınırlı olmak üzere Posta ve Telgraf Teşkilatı A.Ş. "finansal kuruluş" olarak tanımlanmıştır. Ancak, şu hususu belirtmek gerekir ki, 5549 sayılı Kanun ve ilgili mevzuatta yapılan "finansal kuruluş" tanımı yalnızca bu mevzuata özgü bir tanımdır dolayısıyla diğer mevzuatlar açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır.

"Finansal kuruluşlar" ile bunların şube, acente, temsilci ve ticari vekilleri ile benzeri bağlı birimleri de yükümlü olarak belirlenmiştir.

Bununla birlikte, merkezi yurt dışında bulunan finansal kuruluşun Türkiye'deki şube, acente, temsilci ve ticari vekilleri ile benzeri bağlı birimleri yükümlü olarak kabul edilmektedir.

Ayrıca; Tedbirler Yönetmeliği'nde, merkezi Türkiye'de bulunan finansal kuruluşun yurt dışındaki şube, acente, temsilci ve ticari vekilleri ile benzeri bağlı birimlerinin, faaliyet gösterdikleri ülkenin mevzuatı ve yetkili otoritelerinin izin verdiği ölçüde Yönetmelik hükümlerini uygulamak zorunda oldukları hükme bağlanmıştır.

Buna göre; 5549 sayılı Kanun ve ilgili mevzuat kapsamında finansal kuruluş olarak belirlenen yükümlüler aşağıda sayılmıştır.

- a) Bankalar,
- b) Bankalar dışında banka kartı veya kredi kartı düzenleme yetkisini haiz kuruluşlar,
- c) Kambiyo mevzuatında belirtilen yetkili müesseseler,
- ç) Finansman ve faktoring şirketleri,
- d) Sermaye piyasası aracı kurumları, ve portföy yönetim şirketleri,
- e) Ödeme kuruluşları ile elektronik para kuruluşları,
- f) Yatırım ortaklıkları,
- g) Sigorta, reasürans ve emeklilik şirketleri ile sigorta ve reasürans brokerleri,
- ğ) Finansal kiralama şirketleri,
- h) Sermaye piyasası mevzuatı çerçevesinde takas ve saklama hizmeti veren kuruluşlar,

Bu çalışmada; finans sektörü içerisindeki büyüklükleri, hizmetlerinin çeşitliliği, teknolojik risklere hassasiyeti vb. ile aklama ve terörizmin finansmanı suçları bakımından barındırdığı riskler dolayısıyla aşağıda yer alan belli başlı finansal kuruluşlara değinilecektir.

1.2 BANKALAR

Genel anlamda banka, gerçek ve tüzel kişilerin tasarruflarını toparlayarak, bunları, gelir sağlayıcı işlere kredi yoluyla kanalize eden, ödemelerde aracılık yapan, para nakli, senet tahsili, emanet kabulü gibi çeşitli hizmetler gören işletmelerdir. Bankalar birer ticari işletme olarak kar amacıyla faaliyetlerini sürdürürken, ekonomik sistemin bir parçası olarak üstlendikleri pek çok işlev bulunmaktadır. Finansal aracılık yapma, likidite sağlama, kredi talep edenleri değerlendirme ve izleme, gelir ve servet dağılımını etkileme, para politikalarının etkinliğini arttırma ve ulusal ve uluslararası ticareti geliştirme bankaların ekonomik sistem içindeki en önemli işlevlerindedir.

Türkiye’de tüm bankaların genel hizmet alan ve ürünleri 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’na göre belirlenmektedir. Bu Kanun’un 4 ncü maddesine göre, bankalar diğer kanunlarda öngörülen hükümler saklı kalmak kaydıyla aşağıda belirtilen faaliyetleri gerçekleştirebilirler:

- Mevduat kabulü
- Katılım fonu kabulü
- Nakdî, gayrinakdî her cins ve surette kredi verme işlemleri
- Nakdî ve kaydî ödeme ve fon transferi işlemleri, muhabir bankacılık veya çek hesaplarının kullanılması dahil her türlü ödeme ve tahsilat işlemleri
- Çek ve diğer kambiyo senetlerinin iştirası işlemleri
- Saklama hizmetleri
- Kredi kartları, banka kartları ve seyahat çekleri gibi ödeme vasıtalarının ihracı ve bunlarla ilgili faaliyetlerin yürütülmesi işlemleri
- Efektif dahil kambiyo işlemleri; para piyasası araçlarının alım ve satımı; kıymetli maden ve taşların alımı, satımı veya bunların emanete alınması işlemleri
- Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövize dayalı vadeli işlem sözleşmelerinin, opsiyon sözleşmelerinin, birden fazla türev aracı içeren basit veya karmaşık yapıdaki finansal araçların alımı, satımı ve aracılık işlemleri
- Sermaye piyasası araçlarının alım ve satımı ile geri alım veya tekrar satım taahhüdü işlemleri
- Sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık işlemleri
- Daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının aracılık maksadıyla alım satımının yürütülmesi işlemleri
- Başkaları lehine teminat, garanti ve sair yükümlülüklerin üstlenilmesi işlemleri gibi garanti işleri
- Yatırım danışmanlığı işlemleri
- Portföy işletmeciliği ve yönetimi
- Hazine Müsteşarlığı ve/veya Merkez Bankası ve kuruluş birlikleri nezdinde oluşturulan bir sözleşme kapsamında üstlenilen yükümlülükler çerçevesinde alım satım işlemlerine ilişkin piyasa yapıcılığı
- Faktöring ve forfaiting işlemleri
- Bankalararası piyasada para alım satımı işlemlerine aracılık
- Finansal kiralama işlemleri
- Sigorta acenteliği ve bireysel emeklilik aracılık hizmetleri
- Kurul’ca belirlenecek diğer faaliyetler.

Mevduat bankaları, *katılım fonu kabulü ve finansal kiralama işlemleri*; katılım bankaları *mevduat kabulü*; kalkınma ve yatırım bankaları ise *mevduat kabulü ve katılım fonu kabulü* faaliyetleri gerçekleştiremezler.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 6 ncı maddesinde, Türkiye'de bir bankanın kurulabilmesi veya yurt dışında kurulmuş bir bankanın Türkiye'de şube açabilmesi için gerekli düzenlemelere yer verilmiştir. Türkiye'de kurulacak bir bankanın taşınması gereken şartlar ise 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 7 nci maddesinde belirlenmiştir. Ayrıca, kuruluş izni almış olan bankaların faaliyete geçebilmesi için 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 10 uncu maddesinde belirtilen şartları sağlaması gereklidir.

Türk bankacılık sisteminin sınıflandırılmasına yönelik kriterlerin belirlenmesinde 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 3 ve 4 ncü maddesinde belirtilen tanımlamalar esas alınmaktadır. Nitekim Bankacılık Kanunu'nun belirtilen maddelerinde Türk bankacılık sektöründe yer alan banka türleri "mevduat, katılım ve kalkınma" bankaları şeklinde ifade edilmektedir. Yasada özel sermayeli- kamu sermayeli ya da yerli sermayeli- yabancı sermayeli tarzında ayrımlar yapılmamakta tamamı faaliyet düzenlemelerine göre sınıflandırılmakta ve lisansları verilmektedir.

Sermaye yapılarına göre bankaları; **kamu, özel ve yabancı sermayeli** bankalar şeklinde sınıflandırmak mümkündür. Sermayesinin % 50'sinden fazlası hükümetlere ya da kamu kuruluşlarına ait olan, yönetim ve denetimi bu kuruluşların temsilcileri ya da hükümetlerin görevlendirdiği kişiler tarafından kontrol edilen bankalar **kamu sermayeli banka** olarak adlandırılmaktadır. **Özel sermayeli bankalar** ise sermayesinde kamu payı bulunmayan, özel kişi ve kuruluşların sahip olduğu bankalardır. Genellikle ticaret, mevduat ya da yatırım bankası şeklinde kurulurlar. Yabancı sermayeli bankalar, sermayesinin tamamı yabancı uyruklu kişi ve kuruluşlara ait olan bankalardır. Merkezleri başka ülkelerde bulunan esas işletmenin dışarıdaki bir Şubesi olabildiği gibi, doğrudan yabancı sermayeyle o ülkede kurulmuş da olabilir.

Faaliyet alanlarına göre bankalar; **merkez bankaları, mevduat bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları** ile **katılım bankalarıdır**. Bankaların bankası olarak bilinen **merkez bankaları** bir ekonomide hükümetleri finanse etmek, finansal sistemin gelişmesine katkıda bulunmak, para politikasını uygulamak, ulusal parayı tedavüle sürmek gibi görevleri yerine getirir. Bankanın temel amacı, fiyat istikrarını sağlamak olup ulusal paranın değerini korur, kredi ve para sağlama fonksiyonunu yöneterek piyasa faiz oranlarını belirler. Diğer bir görevi ise bankaların rezervlerini ellerinde tutarak ödemeler sistemini yönetir. Bu sayede en son kredi veren kuruluş olarak bankaları denetleme ve düzenleme yoluyla finansal sistemin istikrarını sağlarlar. Bu görevlerini yerine getirirken bağımsız bir yapıya sahip olmaları önemlidir. **Mevduat bankaları**, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 3 ncü maddesine göre kendi nam ve hesabına mevduat kabul etmek ve kredi kullanılmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki Şubelerini ifade etmektedir. Bu bankalara ticari bankalar da denilmektedir. Temel olarak mevduat bankası; mevduat toplayan, kredi veren, para ve kredi politikalarının uygulanmasına yardımcı olan, aracılık yapan, sanayi kuruluşlarına destek olan, iştiraklerde bulunan, kişilerin menkul kıymetlerini koruyan, borsa faaliyetlerine fiilen katılan, kalkınmaya destek veren, yönlendiren, sanayi ve ticaret işletmelerine kısa vadeli işletme kredisi açarak para piyasasında görev alan kuruluşlardır. **Kalkınma ve yatırım bankası**, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 3 ncü maddesine göre mevduat veya katılım fonu kabul etme dışında; kredi kullanılmak esas olmak üzere faaliyet gösteren ve/veya özel kanunlarla kendilerine verilen görevleri yerine getiren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki Şubelerini ifade etmektedir. **Kalkınma bankaları**, birikimleri özendirmek ve fon sağlamak, yatırım girişimlerine her türlü teknik yardımda bulunmak, sanayi yatırımlarını ve işletmelerini finanse etmek, yatırımcı ve işletmeciler girişimleri kurulmasına öncülük etmek ve sermayelerine iştirak etmek, kaynakları uzun süreli kalkınma planı, yıllık programların hedeflerine ve toplum yararına uygun yatırımlara yönlendirmek ve bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla kurulmuş olan bankalardır. **Yatırım bankaları**, menkul değer ihraç etmek yoluyla uzun vadeli fon sağlamak ihtiyacında olan firmalarla, tasarruflarını menkul değerlere yatırmak arzusunda olan gerçek ve tüzel kişiler arasında aracılık yaparak,

tasarrufların, firmaların çıkarmış olduğu tahvil ve hisse senetlerine kanalize olmasına katkıda bulunan kurumlardır. **Katılım bankası**, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 3 ncü maddesine göre özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullanılmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki Şubelerini ifade etmektedir. Katılım bankaları, mali sektörde faaliyet gösteren, reel ekonomiyi finanse eden ve bankacılık hizmetleri sunan bankalardır.

Kapsam ve ölçeklerine göre bankaları, **bölgesel bankalar** ile **tek ve çok şubeli bankalar** şeklinde gruptandırmak mümkündür. Bu çerçevede faaliyet gösteren bankalara örnek vermek gerekirse kalkınma amaçlı kurulan İller Bankası A.Ş., Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesinde kurulmuş bölgesel düzeyde faaliyet göstermektedir. Bazı yabancı bankalar ise sadece Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlerde birer şube açmak ya da merkez kurmak şeklinde faaliyettedir. Bununla birlikte, küresel düzeyde şubeler açan ve dünyanın her ülkesinde faaliyet gösteren T.C. Ziraat Bankası A.Ş., T. Halk Bankası A.Ş. ve Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O gibi kamu bankalarının uluslararası çapta faaliyet gösterdiğini söylemek mümkündür.

1.3 SERMAYE PİYASASI ARACI KURUMLARI

6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nda aracı kuruluşlar; Kanun'un 37 nci maddesinin birinci fıkrasındaki yatırım hizmet ve faaliyetlerinden (a), (b), (c), (e) ve (f) bentlerinde yer alanları münhasıran olmak üzere Sermaye Piyasası Kurulu (Kurul) tarafından yetkilendirilen yatırım kuruluşları olarak tanımlanmıştır.

Yatırım Kuruluşlarının Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Tebliğ (III seri 39.1 sayılı Tebliğ)'de, Kurul'un yatırım hizmetleri ve faaliyetleri ile yan hizmetlere ilişkin esaslar ile ilgili düzenlemeleri uyarınca emir iletimine aracılık ve/veya yatırım danışmanlığı faaliyetlerinden herhangi birini yürütecek olan aracı kurum "dar yetkili aracı kurum"; Kurul'un yatırım hizmetleri ve faaliyetleri ile yan hizmetlere ilişkin esaslar ile ilgili düzenlemeleri uyarınca portföy aracılığı faaliyeti, genel saklama hizmeti ve/veya aracılık yüklenimi faaliyetinden herhangi birini yürütecek olan aracı kurum "geniş yetkili aracı kurum"; Kurul'un yatırım hizmetleri ve faaliyetleri ile yan hizmetlere ilişkin esaslar ile ilgili düzenlemeleri uyarınca işlem aracılığı, en iyi gayret aracılığı faaliyeti, sınırlı saklama hizmeti ve/veya portföy yöneticiliği faaliyetinden herhangi birini yürütecek olan aracı kurum ise "kısmi yetkili aracı kurum" olarak tanımlanmıştır. Aracı kurumların ticaret unvanlarında yatırım hizmetleri ve faaliyetlerini göstermesi amacıyla "menkul değerler" veya "menkul kıymetler" ibarelerinden birinin yer alması şarttır. Geniş yetkili aracı kurumlar ise "yatırım menkul değerler" veya "yatırım menkul kıymetler" ibarelerini kullanmaktadır.

Aracı kurumların kuruluş şartları, III seri 39.1 sayılı Tebliğ'in 5 nci; başvuru ve faaliyet izni alma süreçleri ise 17 nci maddesinde düzenlenmiştir. Aracı kurumların kurucu ortaklarının haiz olması gereken şartlar ise ilgili Tebliğ'in 6 ncı maddesinde sayılmıştır.

6362 sayılı Kanun'un 37 nci maddesinde; aracı kurumların gerçekleştirebileceği yatırım hizmetleri ve faaliyetleri aşağıdaki şekilde belirtilmiştir.

- Sermaye piyasası araçlarıyla ilgili emirlerin alınması ve iletilmesi,
- Sermaye piyasası araçlarıyla ilgili emirlerin müşteri adına ve hesabına veya kendi adına ve müşteri hesabına gerçekleştirilmesi,
- Sermaye piyasası araçlarının kendi hesabından alım ve satımı,
- Sermaye piyasası araçlarının halka arzında yüklenimde bulunularak satışa aracılık edilmesi,
- Sermaye piyasası araçlarının halka arzında yüklenimde bulunmaksızın satışa aracılık edilmesi.

İlgili Kanun'un 38 nci maddesinde ise, aracı kurumların yapabilecekleri yan hizmetler şu şekilde belirlenmiştir.

- Sermaye piyasaları ile ilgili danışmanlık hizmetleri sunulması,
- Yatırım hizmetleri ve faaliyetleri ile sınırlı olarak kredi ya da ödünç verilmesi ve döviz hizmetleri sunulması,
- Sermaye piyasası araçlarına ilişkin işlemlerle ilgili yatırım araştırması ve finansal analiz yapılması veya genel tavsiyede bulunulması,
- Aracılık yükleniminin yürütülmesi ile ilgili hizmetlerin sunulması,
- Borçlanma veya başka yollardan finansman sağlanmasında aracılık hizmeti sunulması,
- Servet yönetimi ve finansal planlama yapılması,
- Kurul'ca belirlenecek diğer hizmet ve faaliyetlerde bulunulması.

Sermaye piyasası mevzuatı gereğince, aracı kurumların müşterileriyle işlem yapmaya başlamadan önce, sunulacak faaliyet ve hizmete ilişkin yazılı bir sözleşme imzalaması gerekmektedir. Bu bağlamda; müşteri, yatırım hizmet ve faaliyetleri ile yan hizmetler kapsamında aracı kuruluşlar tarafından hizmet sunulan tüm gerçek ve tüzel kişilerdir. Bahse konu sözleşmede yer verilmesi gereken asgari hususlar Kurul'ca belirlenmekte olup; bu sözleşme, yatırım kuruluşu ile müşterisi arasındaki ilişkiyi genel olarak düzenleyen, başlangıçta bir kez akdedilen ve münferit işlemlerin esasını oluşturan bir çerçeve anlaşma niteliğindedir. Her bir sözleşme için belirlenen gerekli asgari unsurlara yer verilmesi şartıyla, birden fazla yatırım hizmet ve faaliyetine ilişkin olarak tek bir çerçeve sözleşme imzalanması mümkündür.

Bu kapsamda; çerçeve sözleşme imzalanan her müşteriye ayrı bir müşteri numarası tahsis edilmekte ve imzalanan sözleşme çerçevesinde müşteriye tahsis edilmiş olan numaraya bağlı olarak birden fazla hesap açılabilmektedir. Aracı kuruluşlar, 5549 sayılı Kanun ve ilgili mevzuat hükümleri uyarınca hesap açmadan önce müşterilerinin kimlik bilgilerini tespit etmekte ve müşterek hesaplarda kimlik tespiti her bir hak sahibi için ayrı ayrı yapılmaktadır. Müşteri hesabında, müşteri haricinde sadece müşteri tarafından noter marifetiyle düzenlenmiş vekâletname ile yetkilendirilmiş kişiler tarafından da işlem gerçekleştirilebilmektedir. Bu halde, vekilin kimlik bilgilerinin tespiti de zorunlu olmakta ve bu bilgiler ile bilgilerde meydana gelen değişikliklerin, aracı kurumlar tarafından öğrenilmesini müteakip derhal yetkili takas ve saklama kuruluşuna ve/veya Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş.'ye bildirilmesi gerekmektedir.

Bununla birlikte; sözleşme yapılan her müşteri için, söz konusu müşteriden emir kabul etmeden veya müşteri adına verilen emir gönderilmeden önce yetkili takas ve saklama kuruluşu ve/veya Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş. nezdinde bir müşteri saklama alt hesabı açılmakta ya da açtırılması sağlanmakta ve sicil numarası alınarak müşteri numarası ile eşleşmesi yapılmaktadır. Müşteri hesap numaraları, yetkili takas ve saklama kuruluşu ve/veya Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş. nezdindeki müşteri saklama alt hesabı için de aynen kullanılmaktadır. Aracı kuruluşlar, yetkili takas ve saklama kuruluşu ve/veya Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş.'de sicil almamış veya sicil ile eşleşmemiş hesaplardan emir kabul edememektedir.

1.4 PORTFÖY YÖNETİM ŞİRKETLERİ

Yatırım, genel olarak, sermaye ve/veya servet birikimine ilave yapmak amacıyla gerçekleştirilen her türlü faaliyet olarak tanımlanmaktadır. Portföy ise, servetin oluşturulma şekli olup, geniş anlamıyla bir kişinin ya da kuruluşun sahip olduğu varlıkların tümünü ifade etmektedir. Dar anlamda portföy ise, para ve sermaye piyasası araçları ile kıymetli madenlerden oluşan varlık grubu olarak nitelendirilmektedir.

Sermaye piyasası mevzuatı kapsamında, portföy yöneticiliği faaliyeti; sermaye piyasası araçları (menkul kıymetler ve türev araçlar ile yatırım sözleşmeleri de dâhil olmak üzere Sermaye Piyasası Kurulu'nca (Kurul) bu kapsamda olduğu belirlenen diğer sermaye piyasası araçları), para piyasası araç ve işlemleri, vadeli işlemler ve opsiyonlar, nakit, döviz, mevduat ile Kurul'ca uygun görülen diğer varlık ve işlemlerden oluşan portföylerin, yatırımcının veya portföy yöneticisinin belirleyeceği risk-getiri tercihi doğrultusunda, müşterilerle yapılacak portföy yönetim sözleşmesi çerçevesinde vekil sıfatıyla yönetilmesidir.

6362 sayılı Kanun'un 55 nci maddesine göre; portföy yönetim şirketi ise, ana faaliyet konusu fonların kurulması ve yönetimi olan ve anonim ortaklık şeklinde kurulan sermaye piyasası kurumudur. Portföy yönetim şirketleri, yurtiçinde veya yurtdışında şube açabilmekte ya da banka ve aracı kurumlarla acentelik tesis edebilmektedir.

Portföy Yönetim Şirketleri ve Bu Şirketlerin Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Tebliğ (III seri 55.1 sayılı Tebliğ)'in 32 nci maddesinde, kolektif portföy yöneticiliği; imzalanan portföy yönetim sözleşmesi çerçevesinde, müşterilere ait portföylerin her bir müşteri adına maddi bir menfaat sağlamak üzere vekil sıfatıyla yönetilmesi olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda, kolektif portföy yöneticiliği;

- Portföy yönetimi,
- Hukuki işlemlerin yürütülmesi ve muhasebe hizmetleri ile kayıtların tutulması,
- Müşteri ilişkilerinin yürütülmesi,
- Değerleme ve pay fiyatının hesaplanması,
- Portföylerin mevzuata, içtüzüğe, izahnameye ve esas sözleşmeye uygunluğunun izlenmesi ve kontrolü,
- Fon gelir ve giderlerinin hesaplanması ve dağıtımı,
- Katılma payı ihracı ve geri alımı,
- Portföy yönetimine ilişkin işlem ve sözleşmelerden kaynaklanan yükümlülüklerin yerine getirilmesi,

faaliyet ve hizmetlerini kapsamaktadır.

6362 sayılı Kanun'un 56 nci maddesi uyarınca, kolektif yatırım kuruluşlarının portföylerindeki varlıkların, bu kuruluşlar adına açılmış ayrı bir saklama hesabında saklanmak üzere portföy saklama hizmetini yürüten bir kuruluşa teslim edilmesi gerekmektedir.

Portföy saklama hizmeti, kolektif yatırım kuruluşlarına ait finansal varlıkların saklanması ve/veya kayıtların tutulması, diğer varlıkların aidiyetinin doğrulanması ve takibi, kayıtlarının tutulması, varlık ve nakit hareketlerine ilişkin işlemlerin yerine getirilmesinin kontrolü ile "III seri 56.1 sayılı Portföy Saklama Hizmetine ve Bu Hizmette Bulunacak Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği" nde belirtilen diğer görevlerin yerine getirilmesidir. Portföy saklayıcısı ile portföy yönetim şirketi arasında tarafların yetki ve sorumluluklarını içeren, portföy saklayıcısının görevlerini yerine getirmesi için gerekli bilgi akışının nasıl sağlanacağını belirleyen ve asgari unsurları taşıyan bir sözleşme imzalanmaktadır. Takasbank ile Kurul'ca yetkilendirilen banka ve aracı kurumlar Kurul'un III seri 56.1 sayılı Tebliği'nde belirtilen şartları sağlamak koşuluyla portföy saklama hizmeti verebilmektedir. Ayrıca, portföy saklayıcısının belirlenmesini takiben kolektif yatırım kuruluşu adına açılmış tüm hesaplara ait bilgiler portföy saklayıcısına bildirilmektedir.

III seri 55.1 sayılı Tebliğ'in 5 nci maddesinde portföy yönetim şirketlerinin kuruluş şartları; 7 nci maddesinde kuruluş işlemleri; 8 nci maddesinde ise faaliyet şartları ve faaliyet iznine ilişkin esaslar belirlenmiştir.

III seri 55.1 sayılı Tebliğ'in 16 ncı maddesinde, portföy yönetim şirketlerinin yapamayacağı iş ve işlemler aşağıdaki şekilde sıralanmıştır. Buna göre, şirket;

- Aracılık faaliyetlerinde bulunamaz.
- Sermaye piyasası araçlarına ilişkin veya bunlardan bağımsız olarak kendi mali taahhütlerini içeren evrak çıkaramaz, ödünç para verme işlemleri yapamaz ve kısa süreli nakit ihtiyacının karşılanması dışında kredi alamaz. Kurul'un sermaye piyasası araçlarının saklanması ilişkin düzenlemelerinde tanımlanan teslim karşılığı ödeme ilkesi kapsamında gerçekleştirilen işlemler için temin edilen krediler bu bent kapsamında değerlendirilmez.
- Bu Tebliğ çerçevesinde yapabilecekleri faaliyetlere ilişkin iş ve işlemler dışında; hiçbir ticari, sınai ve zirai faaliyette bulunamaz, gerekli olanın üstünde taşınmaz mal edinemez.
- 19.10.2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nda tanımlandığı üzere mevduat toplayamaz, mevduat toplama sonucunu verebilecek işlemler yapamaz.
- Sermayesinin % 10'dan fazlasına sahip olan ortaklıklarda ve yöneticilerinin ayrı ayrı veya birlikte sermayesinin % 25'den fazlasına sahip oldukları ortaklıklarda pay sahibi olamaz.

III seri 55.1 sayılı Tebliğ'in 34 ncü maddesine göre; portföy yönetim şirketinin, kurucusu olduğu fonlar hariç olmak üzere, müşterileri ile sunduğu faaliyete ilişkin bu Tebliğ'in (3) numaralı ekinde yer alan asgari unsurları içeren yazılı bir sözleşme imzalaması zorunludur. Portföy yönetim sözleşmesi, müşterinin şirkete inancılı devir esasına göre yönetimini devrettiği portföyünün şirket tarafından bu Tebliğ'de ve sözleşmede belirlenen esaslar çerçevesinde ve özen ve sadakat yükümlülüğü altında yönetilmesini içermektedir.

1.5 YATIRIM ORTAKLIKLARI

6362 sayılı Kanun'un 48 nci maddesine göre, yatırım ortaklıkları; sermaye piyasası araçları, gayrimenkul, girişim sermayesi yatırımları ile Sermaye Piyasası Kurulu'nca (Kurul) belirlenecek diğer varlık ve haklardan oluşan portföyleri işletmek amacıyla, paylarını ihraç etmek üzere kurulan sabit veya değişken sermayeli anonim ortaklıklardır. Yatırım ortaklıklarının şube ya da acente gibi bir örgütlenme biçimi bulunmamaktadır.

Yatırım ortaklıklarının kuruluş ve faaliyet şartları 6362 sayılı Kanun'un 49 ncu maddesinde belirtilmiştir.

Sermaye piyasası mevzuatı çerçevesinde yatırım ortaklıkları 3 tür olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlar; menkul kıymet yatırım ortaklıkları, gayrimenkul yatırım ortaklıkları ve girişim sermayesi yatırım ortaklıklarıdır.

Menkul kıymet yatırım ortaklıkları, sermaye piyasası araçları ile ulusal ve uluslararası borsalarda veya borsa dışı organize piyasalarda işlem gören altın ve diğer kıymetli madenler portföyü işletmek üzere anonim ortaklık şeklinde ve kayıtlı sermaye esasına göre kurulan sermaye piyasası kurumlarıdır.

Gayrimenkul yatırım ortaklığı; gayrimenkuller, gayrimenkul projeleri, gayrimenkule dayalı haklar, altyapı yatırım ve hizmetleri, sermaye piyasası araçları, Takasbank para piyasası ve ters repo işlemleri, Türk Lirası cinsinden vadeli mevduat veya katılma hesabı, yabancı para cinsinden vadeli ve vadesiz mevduat veya özel cari ve katılma hesapları ile iştirakler ve Kurul'ca belirlenecek diğer varlık ve haklardan oluşan portföyü işletmek amacıyla paylarını ihraç etmek üzere kurulan sermaye piyasası kurumudur.

Girişim sermayesi yatırım ortaklığı, girişim sermayesi yatırımları, sermaye piyasası araçları ve Kurul'ca belirlenecek diğer varlık ve haklardan oluşan portföyü işletmek amacıyla paylarını

ihraç etmek üzere kurulan kayıtlı sermaye sistemine tabi anonim ortaklık olan sermaye piyasası kurumudur.

1.6 KAMBIYO MEVZUATINDA BELİRTİLEN YETKİLİ MÜESSESELER

Yetkili müesseseler; Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karar'ın (32 sayılı Karar) 2 nci maddesinde, "dövizle ilişkin işlemler yapmasına izin verilen ve kıymetli maden, taş ve eşyalara ilişkin işlemler de yapabilen anonim şirketler" olarak tanımlanmıştır.

Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karara İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2018-32/45) ise, 32 sayılı Kararda tanımlanan yetkili müesseselerin kuruluş, faaliyet, şube açma, yükümlülük ve denetimlerine dair usul ve esasları düzenlemek amacıyla yayımlanmış ve bu Tebliğ ile Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karara İlişkin Tebliğ mülga olmuştur.

2018-32/45 sayılı Tebliğ ile yetkili müesseseler "A grubu" ve "B grubu yetkili müessese" olarak iki sınıfta değerlendirilmiş ve B grubu yetkili müesseselerin faaliyet alanı daha dar ve yükümlükleri daha az iken A grubu yetkili müesseselere daha geniş bir alanda faaliyet gösterme imkânı verilmiştir.

2018-32/45 sayılı Tebliğ'in 4 ncü maddesine göre; B grubu yetkili müesseseler Türk Parası Kıymetini Koruma ve ilgili diğer mevzuat hükümleri çerçevesinde aşağıda belirtilen faaliyetlerde bulunabilirler:

- Kaydi para hariç yabancı paraları almak ve satmak,
- Kaydi para hariç yabancı paraları daha küçük veya daha büyük kúpürlerle, ayrı cins kaydi para hariç yabancı paralarla değiştirmek,
- Merkez Bankasınınca tespit edilen usul ve esaslar çerçevesinde dövizli natık çekleri satın almak,
- Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü tarafından üretilen basılı altınlar (milli ziynet ve meskük ve benzeri) ile bir kilogramdan küçük bar veya külçe şeklindeki standart işlenmemiş altınların alım satımını yapmak,
- Aynı iş günü içerisinde transfer emrinin verilmesi veya işleme konu fiziki teslimatın yapılması şartıyla; bankalar, yetkili müesseseler ve müşterileriyle bankacılık aracılığıyla yapılan transferler yoluyla yabancı para almak, satmak ve ayrı cins yabancı paralarla değiştirmek.

A grubu yetkili müesseseler ise B grubu yetkili müesseselerin faaliyet konularına ilave olarak aşağıda belirtilen faaliyetleri gerçekleştirebilirler.

- Borsaya üye olmak kaydıyla, ilgili yönetmelik ve mevzuat hükümleri çerçevesinde kıymetli taşlar ile standart ve standart dışı işlenmemiş kıymetli madenlerin ithalini, ihracını ve Borsada sürdürülmekte olan kıymetli maden ve taşlara ilişkin işlemleri yapmak,
- Aynı iş günü içerisinde transfer emrinin verilmesi veya işleme konu fiziki teslimatın yapılması şartıyla; bankalar, yetkili müesseseler ve müşterileriyle transfer gerçekleştirebilen kuruluşlar aracılığıyla yabancı para almak, satmak ve ayrı cins yabancı paralarla değiştirmek,
- Elektronik para kuruluşu ve ödeme kuruluşlarının temsilcisi olarak faaliyet göstermek,
- Bakanlıkça izin verilmesi halinde merkez ve/veya şube adresleri ile uygun görülen diğer yerlerde para makineleri aracılığıyla yabancı para alım satımı ve buna ilişkin işlemleri yapmak,
- Tutar sınırlaması olmaksızın banka kartları ve 10 bin ABD Dolarına kadar ön ödemeli kartlar aracılığıyla yabancı para alım satımı yapmak,

- Bakanlıkça belirlenecek usul ve esaslar dâhilinde Bakanlıktan izin alınması şartıyla, yurt dışına madeni yabancı para veya Türk Lirası banknot sevkiyatı gerçekleştirmek,
- Bakanlıkça uygun görülen diğer faaliyetleri gerçekleştirmek.

2018-32/45 sayılı Tebliğ uyarınca; yetkili müesseseler yukarıda kendileri için sayılanlar dışındaki faaliyetlerde bulunamazlar, vadeli işlem ya da kredi kartı ile işlem yapamazlar, yaptıkları işlemleri taksitlendiremezler, Hazine ve Maliye Bakanlığı'ndan izin almadıkça ilan ettikleri alış satış kurlarından hesaplanan bedeller haricinde komisyon ya da ücret alamazlar.

2018-32/45 sayılı Tebliğ'in 5 ila 9 ncu maddelerinde yetkili müesseselerin başvuru, izin, kuruluş ve faaliyet şartlarına ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir.

Tebliğ'in 15 nci maddesinde, yetkili müesseselerin kurumsal yönetimine ilişkin yapı ve süreçlere ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir.

Buna göre, A grubu yetkili müesseseler; 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun kapsamındaki yükümlülüklerin yerine getirilmesi ve dolandırıcılığın önlenmesi için şubeler tarafından kullanılacak iç kontrol yöntemleri oluşturmalı ve şubelerin merkezi bir sistem aracılığıyla gözetimini sağlamalıdır. Ayrıca, Tebliğ'in 16 ncı maddesi kapsamında, 1567 sayılı Kanun, Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karar ve bu Tebliğ ile bu Kanun, Karar ve Tebliğ'e dayanılarak yürürlüğe konulan mevzuatla getirilen yükümlülüklerle uyum sağlamak amacıyla bir iç kontrol sistemi oluşturulmalı ve yönetim kurulunca iç kontrol görevlisi atanmalı veya açık bir şekilde ve yazılı olarak devredilmesi şartıyla bir veya birden fazla yönetim kurulu üyesi iç kontrol görevlisi olarak görevlendirilmeli ve gerekli yetkilerle donatılmalıdır.

Bu madde hükmünden anlaşıldığı üzere, A grubu yetkili müesseseler Tebliğ'in 6/1 maddesi (d) bendinde belirtilen özelliklere haiz iç kontrol görevlisi atamalı ve Bakanlıkça belirlenecek usul, esaslar dâhilinde iç kontrol sistemi oluşturmalıdır.

2018-32/45 sayılı Tebliğ'in 21 nci maddesinde, yetkili müesseselerin 5549 sayılı Kanun ve ilgili mevzuatta yer alan usul ve esaslar çerçevesinde müşterilerinin kimlik bilgileri ile istenilen diğer bilgileri tespit edecekleri belirtilmiştir. Böylece yetkili müesseselerin kendi mevzuatlarında da müşterinin tanınmasını genel prensip olarak düzenlenmiş ve bu konuda 5549 sayılı Kanun ve ilgili mevzuatında yer alan düzenlemeler benimsenmiştir. Ön ödemeli kartlara ilişkin yapılan tüm işlemlerde ise tutar sınırlaması olmaksızın kimlik bilgilerinin tespit edilmesi zorunludur.

Ayrıca, 2018-32/45 sayılı Tebliğ'in 22 nci maddesi gereğince, A grubu yetkili müesseseler Tebliğ'in 4/2 maddesinin (b) bendinde belirtilen transfer gerçekleştirebilen kuruluşlar aracılığıyla yapılacak yabancı para alım satım işlemlerini sürekli iş ilişkisi içerisinde bulunacağı müşterileriyle yapmaya başlamadan önce, yazılı bir sözleşme taslağını müşteriye fiziki olarak vermek zorundadır. Bu sözleşme, yetkili müessese ile müşterisi arasındaki sürekli ilişkiyi genel olarak düzenleyen, başlangıçta bir kez akdedilen ve münferit işlemlerin esasını oluşturan bir çerçeve anlaşmasıdır.

1.7 FİNANSMAN ŞİRKETLERİ

Finansman şirketleri, bireysel ve kurumsal tüketicilere otomobilden iş ekipmanları, tıbbi malzemelerden ev araç gereçlerine kadar çok geniş bir yelpazede kredi kullandıran kurumlardır. Bu kurumların içerisinde faaliyet gösterdikleri tüketici finansman sistemi, ürün ve/veya hizmetlerin bayilik kanalıyla kredilendirildiği, alınan ürün/hizmetin fatura ile beyan edildiği bir finansman sistemidir. Mal veya hizmeti satın alan gerçek veya tüzel kişinin nam ve hesabına mal veya hizmetin teslim veya temini ile birlikte doğrudan satıcıya ödeme yapılması

suretiyle kredilendirilmekte, kredi geri ödemeleri, adına kredi açılanlar tarafından finansman şirketlerine yapılmaktadır. Tabii oldukları mevzuatları gereği kredilendirecekleri mal veya hizmetleri temin eden satıcılarla önceden yazılı şekilde genel bir sözleşme yapmaktadır. Müşteri, finansman şirketinin anlaşmalı olduğu satıcı aracılığıyla kredi başvurusunu gerçekleştirmekte, kredi başvurusunun finansman şirketi tarafından onaylanması halinde, finansman tutarı, mal veya hizmetin teslim ve temini ile birlikte müşterilerin nam ve hesabına, doğrudan satıcıya ödenmektedir. Kredi geri ödemeleri ise müşteriler tarafından bankalar aracılığı ile finansman şirketlerine yapılmaktadır.

Finansman Şirketleri başlıca aşağıdaki hizmetleri sunmaktadır:

- Taşıt Kredisi
- Konut Kredisi, İpotek Teminatlı Bireysel Finansman Kredisi
- Dayanıklı Tüketim Malları ve Hizmet Sektörü Kredileri
- Stok Finansmanı Kredisi

Bazı finansman şirketleri sadece tüketici kredileri ve ticari kredilerde uzmanlaşmış, bazıları ise çok daha geniş bir yelpazede hizmet vermektedir. Bu hizmetler geleneksel araç kredilerinden kredi kartlarına, yatırım finansmanından finansal kiralamaya kadar uzanmaktadır. Bu tür şirketlerin mevduat toplama yetkisi olmadığından ihtiyaçları olan kaynakları bankalardan veya yatırımcılardan temin etmekte ve bu paraları gerçek veya tüzel kişilere iletmektedir.

Tüketici finansmanı şirketlerinin, tüketiciye kredi sağlayan diğer finans kurumlarından en büyük farkı; bayilik kanalıyla kredi vermesi ve tüm kredi işlemlerini satış noktasında tamamlamasıdır. Türkiye’de tüketici finansman şirketleri pek çok ürün grubunda tüketicilere satış noktasında finansman sağlamaktadır. Özellikle taşıt sektöründe sunulan kredinin payı çok fazladır. Tüketici finansman şirketlerinden kredi almak isteyen kişi, edinmek istediği mal veya hizmeti bir kurumdan almakta ve kredi veren kuruma fatura beyanı yapmaktadır.

Bu sektördeki firmalar tüketici finansman şirketleri, satış finansman şirketleri ve ticari finansman şirketleri olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. **Tüketici Finansman Şirketleri**, fonların büyük kısmını diğer mali araçlardan sağlayarak bu fonları, otomobil ve diğer dayanıklı tüketim malları satın alımı için tüketici kredisi şeklinde vermektedir. **Satış Finansman Şirketleri**, otomobil ve diğer dayanıklı tüketim ürünleri satan bayilerden taksitli satışların senetlerini satın almak suretiyle tüketicilere dolaylı krediler vermektedir. Bu şirketlerin çoğu bir bayi ya da üretici tarafından kontrol edilen firmalardır. **Ticari Finansman Şirketleri** ise, büyük bir kısmı küçük ve orta ölçekli üretici ve toptancılara alacak senetleri finansmanı ya da faktoring hizmeti sunmaktadır. Alacak senedi finansmanı yoluyla ticari finansman şirketi, alacak senetlerini elinde bulunduran firmaya doğrudan bir nakit kredi açmış olmaktadır.

Ülkemizde finansman şirketleri’ne ilişkin hukuki çerçeve 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu ile belirlenmiştir. “Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik” ile finansman şirketlerinin kuruluş ve faaliyet esaslarına ilişkin ayrıntılı düzenleme yapılmıştır.

6361 sayılı Kanun’un 4 ila 7 nci maddelerinde finansman şirketleri’nin başvuru, kuruluş izni, şartları ve faaliyet iznine ilişkin düzenlemelere şekilde yer verilmiştir.

1.8 FAKTORİNG ŞİRKETLERİ

Faktoring kısaca, mal ve hizmet satışlarından doğan vadeli alacakların temlik yoluyla bir faktoring kuruluşuna devredilmesi ve bu alacakların faktoring kuruluşu tarafından

yönetilmesidir. Bu faktoring işlemi; faktoring şirketi, ticari borçlular (alıcılar) ve mal satan veya hizmet arz eden bir ticari işletme (satıcı) arasında gerçekleştirilir.

Factoring; **finansman**, **garanti** ve **tahsilat** hizmetleri olarak temelde üç ayrı hizmeti bir arada sunmaktadır. Şöyle ki; faktoring şirketi, alıcı firmaların finansal nedenlerden dolayı ödeyememe riskini üstlenir. Satıcı firmaların devrettiklerini alacaklar, faktoring şirketinin alacağı haline dönüşür ve tahsilatı faktoring şirketi takip eder. Vadeli alacaklarını faktoring şirketine devreden satıcı firmalar, vadelerinden önce bu alacaklarının belli bir yüzdesini ön ödeme olarak kullanabilirler. Böylece alacakların nakde dönüşümü hızlanır ve işletmenin büyümesi için gerekli olan nakit herhangi bir dış kaynağa gerek olmadan ticari alacaklardan elde edilmiş olur.

Finansal piyasalarda faktoring işleminin tercih edilme nedenleri, satıcının rekabet gücünü arttırması ve yeni pazarlara girme olanağı yaratması, alacakların uzman kuruluşlarca yönetilmesi, düzenli nakit akışı sağlanması, alternatif bir kaynak yaratması, aşırı kaynak kullanımını engellemesi, ekonominin kayıt altına alınmasını teşvik etmesi, kredi değerliliğini artırması ve zaman, gider tasarrufu sağlamasıdır.

Factoring, süreklilik arz eden bir işlemdir dolayısıyla tek bir satım sözleşmesi faktoring işlemine konu olamaz. Faktoring, faktor ile satıcı firma arasında uzun vadeli bir çalışma düzenini gerektirir. Faktoring işlemi, bir defaya mahsus veya kısa bir süre için yapılacak bir işlem değildir. Faktor, imzalanan faktoring sözleşmesi ile satıcı firmaya finansman hizmetinin dışında alacakların takip edilerek vadesinde tahsil edilmesi, alacak hesaplarının muhasebesinin tutulması, alacakların tahsil edilememe riskinin üstlenilmesi, mevcut müşteriler ile potansiyel müşterilerin mali durumları hakkında bilgi toplanması gibi hizmetler de sunmaktadır.

Ülkemizde faktoring şirketleri'ne ilişkin hukuki çerçeve 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu ile belirlenmiştir. "Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik" ile faktoring şirketlerinin kuruluş ve faaliyet esaslarına ilişkin ayrıntılı düzenleme yapılmıştır.

6361 sayılı Kanun'un 4 ila 7 nci maddelerinde ise faktoring şirketleri'nin başvuru, kuruluş izni, şartları ve faaliyet iznine ilişkin düzenlemelere şekilde yer verilmiştir.

1.9 FİNANSAL KİRALAMA ŞİRKETLERİ

Finansal kiralama; fabrika ve ofis binaları, imalat makinaları, iş ve inşaat makinaları, kara, deniz ve hava taşıtları gibi yatırım mallarının edinilmesinde kullanılan orta ve uzun vadeli yatırım kredisidir. Belirleyici özelliği, kira süresince malın hukuki mülkiyetinin finansal kiralama şirketinde kalması, kiralama konusu malın her türlü riskinin ve faydasının kiracıya ait olmasıdır.

Kiralayanın veya kiracının amaçlarına bağlı olarak oldukça farklı finansal kiralama çeşitleri geliştirilmiştir. Buna göre, **faaliyet kiralaması** kısa süreli bir kiralama türü olup, kiralamaya konu olan mal genellikle 6 ay gibi kısa bir süre için kiralanır. Finansal kiralamanın kapsamı içerisinde dünyada bilgisayar kiralamasından ofis mobilyası kiralamasına kadar birçok örnek vardır. Yurt dışında ayrıca iş makinelerinin kiralanmasından, kamyon, otobüs kiralamasına kadar birçok uygulama alanı bulunmaktadır. **Finansman kiralaması** ise, kiralama konusu malın mülkiyet hakkının yasal olarak kiralama (leasing) şirketinde kalmasına rağmen, ekonomik açıdan kiralanan mallar üzerindeki kontrolü kiracıya devreden ve kiracıyı malların fiili sahibi haline getiren uzun süreli bir kiralama türüdür. Bu yöntemde kiracı, kiralanan malların ekonomik ömrünün tamamını kullanma yetkisine sahip olmakta ve mülkiyet dışındaki bütün riskleri ve faydaları üstlenmektedir. Finansman kiralaması anlaşmaları, belirlenen

dönem sona ermeden feshedilemez. Bu yöntemde kiracının ödediği kira miktarlarının toplamı sözleşmenin bitiminde mal bedelinin tamamen itfa edilmesini sağlamaktadır.

6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu'nun 18 inci maddesine göre finansal kiralama sözleşmesi; *“kiralayanın, kiracının talebi ve seçimi üzerine üçüncü bir kişiden veya bizzat kiracıdan satın aldığı veya başka suretle temin ettiği veya daha önce mülkiyetine geçirmiş bulunduğu bir malın zilyetliğini, her türlü faydayı sağlamak üzere kira bedeli karşılığında, kiracıya bırakmasını öngören sözleşmedir.”*

Finansal kiralama sözleşmesi, kiralayanın temin ettiği bir malın zilyetliğini, kira bedeli karşılığında kiracıya devretmesine ilişkin bir sözleşmedir. 6361 sayılı Kanun uyarınca, bu sözleşmeye katılım bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları ile finansal kiralama şirketleri kiralayan sıfatı ile taraf olabilir. Finansal kiralama sözleşmesi yazılı olarak kurulabilir.

Ülkemizde finansal kiralama şirketlerine ilişkin hukuki çerçeve 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu ile belirlenmiştir. “Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik” ile finansal kiralama şirketlerinin kuruluş ve faaliyet esaslarına ilişkin ayrıntılı düzenleme yapılmıştır.

6361 sayılı Kanun'un 4 ila 7 nci maddelerinde ise finansal kiralama şirketlerin başvuru, kuruluş izni, şartları ve faaliyet iznine ilişkin düzenlemelere şekilde yer verilmiştir.

1.10 SİGORTA VE REASÜRANS ŞİRKETLERİ

Sigorta, aynı türden tehlikeyle karşı karşıya olan kişilerin belirli bir miktar para ödemesi yoluyla toplanan tutarların, sadece o tehlikenin gerçekleşmesi sonucu fiilen zarara uğrayanların zararını karşılamada kullanıldığı, bir risk transfer sistemidir. Bu sistem sayesinde kişiler, karşı karşıya buldukları tehlikelerin neden olabileceği ve parayla ölçülebilen zararlarını, küçük miktarlarda ödemiş oldukları primler yoluyla paylaşmaktadırlar. Diğer bir ifadeyle, kişiler tek başına karşılayamayacakları zararları bir organizasyon aracılığıyla aralarında paylaşmaktadırlar. Bu organizasyon, “sigorta şirketi”, “sigorta ettiren” ve bir “sigorta sözleşmesi” den oluşur.

Bir sigorta sözleşmesinde; bir tarafta sigorta teminatı veren ve ilgili mevzuata göre sigortacılık faaliyetinde bulunmaya yasal olarak yetkili bulunan “sigortacı” (sigorta şirketi), diğer tarafta da sigortaya konu eşya veya kişinin hayatı üzerinde menfaati olan “sigorta ettiren” bulunmaktadır. Sigortalı ise; teminat kapsamındaki tehlikelerden herhangi birinin gerçekleşmesi durumunda, meydana gelen hasarın tazmini talebinde bulunmaya yasal yetkili olan kişidir. Genellikle sigorta ettiren ile sigortalı aynı kişi olmakla birlikte, farklı da olabilmektedir.

Reasürans ise, sigorta edilmiş riskin belli bir kısmının veya tamamının yeniden sigorta edilmesidir. Sigorta şirketleri teminat verdikleri rizikolarda mali bünyelerini ya da karlılıklarını etkileyecek büyük veya toplu ya da aynı anda fazla sayıda ya da belirli bir süre içinde çok yüksek tutarda hasarın gelme ihtimaline karşı, hasar ödemelerinde katkı (hasar oranında istikrar) sağlamak, kar veya zararı paylaşmak ve prim üretim kapasitelerini artırmak için reasürans teminatı satın alırlar.

Sigorta şirketleri ve reasürans şirketlerinin kuruluşuna ilişkin detaylar 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nda belirlenmiştir.

5684 sayılı Kanununun 3 ncü maddesine göre, Türkiye'de faaliyet gösterecek sigorta şirketleri ile reasürans şirketlerinin anonim şirket veya kooperatif şeklinde kurulmuş olması şarttır. Öte yandan sigorta şirketleri ve reasürans şirketleri, söz konusu yasa uyarınca sigortacılık

işlemleri ve bunlarla doğrudan bağlantısı bulunan işler dışında başka işle iştigal edemez. Kanun'un aynı maddesinde, sigorta ve reasürans şirketlerinin kurucularının sahip olması gereken şartlar belirlenmiştir. Kanun'un 5 nci maddesine göre ise, sigorta şirketleri ve reasürans şirketleri faaliyete geçebilmek için faaliyet göstermek istedikleri her bir sigorta branşında söz konusu Hazine ve Maliye Bakanlığı'ndan (Bakanlık) ruhsat almak zorundadır. Alınan ruhsatlar, ticaret siciline tescil ve Ticaret Sicil Gazetesi ile Türkiye çapında dağıtımı yapılan ve tiraj bakımından ilk on sırada yer alan günlük gazetelerden ikisinde ilan ettirilmelidir. Sigorta şirketleri hayat ve hayat dışı sigorta gruplarından sadece birinde faaliyet gösterebilir. Kanun'un 7 nci maddesinde ise, bahsi geçen şirketlere Hazine ve Maliye Bakanlığı'nca verilen ruhsatların hangi durumlarda iptal edileceği de düzenlenmiştir.

5684 sayılı Kanun'un 2 nci maddesinde, "**sigorta broker**" tanımlanmıştır. Buna göre, broker; *sigorta veya reasürans sözleşmesi yaptırmak isteyenleri temsil ederek, bu sözleşmelerin yapılacağı şirketlerin seçiminde tamamen tarafsız ve bağımsız davranarak ve teminat almak isteyen kişilerin hak ve menfaatlerini gözeterek sözleşmelerin akdinden önceki hazırlık çalışmalarını yürütmeyi ve gerektiğinde sözleşmelerin uygulanmasında veya tazminatın tahsilinde yardımcı olmayı meslek edinen kişidir.* Kanun'un aynı maddesinde **sigorta acentesi** ise; *ticarî mümessil, ticarî vekil, satış memuru veya müstahdem gibi tâbi bir sıfatı olmaksızın bir sözleşmeye dayanarak muayyen bir yer veya bölge içinde daimî bir surette sigorta şirketlerinin nam ve hesabına sigorta sözleşmelerine aracılık etmeyi veya bunları sigorta şirketleri adına yapmayı meslek edinen, sözleşmenin akdinden önce hazırlık çalışmalarını yürüten ve sözleşmenin uygulanması ile tazminatın ödenmesinde yardımcı olan kişi* olarak tanımlanmıştır.

1.11 EMEKLİLİK ŞİRKETLERİ

Emeklilik Şirketleri'ne ilişkin usul ve esaslar 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu'nda düzenlenmiştir. Kanun'un 8 nci maddesinde, emeklilik şirketi; *bu Kanuna göre kurulan ve bireysel emeklilik sisteminde faaliyet göstermek üzere anılan kanun ile ihdas edilen emeklilik branşında ruhsat almış şirket* olarak tanımlanmıştır. Emeklilik şirketleri, sigortacılık mevzuatına göre hayat sigortası ve kaza sigortası branşlarında da ruhsat alabilmektedir. Kanun'un aynı maddesinde emeklilik şirketlerinin kuruluş esasları, kuruluş izni, kurucularının taşıması gereken şartlar belirlenmiştir. Kanunun 9 ncu maddesinde ise kuruluş izni alan şirketin faaliyete geçebilmesi için emeklilik branşında faaliyet ruhsatı almasının zorunlu olduğu belirtilmiştir. Aynı maddede ayrıca emeklilik şirketlerinin faaliyet ruhsatı almalarına ilişkin esaslar düzenlenmiştir.

1.12 ÖDEME KURULUŞLARI

6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun'un 3 ncü maddesinde, **ödeme kuruluşunun**; *ödeme hizmeti sağlamak ve gerçekleştirmek için bu Kanun kapsamında yetkilendirilmiş tüzel kişiyi* ifade ettiği belirtilmiştir. Aynı Kanununun 12 nci maddesinde ise "ödeme hizmeti" tanımlanmıştır. Bu Kanun uyarınca **ödeme hizmetleri**;

- a) Ödeme hesabına para yatırılması ve ödeme hesabından para çekilmesine imkân veren hizmetler de dâhil olmak üzere ödeme hesabının işletilmesi için gerekli tüm işlemleri,
- b) Ödeme hizmeti kullanıcısının ödeme hizmeti sağlayıcısı nezdinde bulunan ödeme hesabındaki fonun aktarımını içeren, bir defaya mahsus olanlar da dâhil doğrudan borçlandırma işlemi, ödeme kartı ya da benzer bir araçla yapılan ödeme işlemi ile düzenli ödeme emri dâhil para transferini,
- c) Ödeme aracının ihraç veya kabulünü,
- ç) Para havalesini,

- d) Gönderen tarafından ödeme işleminin yapılmasına ilişkin onayın bir bilişim veya elektronik haberleşme cihazı aracılığıyla verildiği ve ödemenin ödeme hizmeti kullanıcısı ile mal veya hizmet sağlayan arasında sadece aracı olarak faaliyet gösteren bir bilişim veya elektronik haberleşme işletmecisine yapıldığı ödeme işlemini,
e) Fatura ödemelerine aracılık edilmesine yönelik hizmetleri,

ifade etmektedir.

Ödeme hizmeti sağlayıcısı ise, anılan Kanunun 13 ncü maddesinde tanımlanmıştır. Bu Kanun uyarınca

- a) 5411 sayılı Kanun kapsamındaki bankalar,
b) Elektronik para kuruluşları,
c) Ödeme kuruluşları,

ödeme hizmeti sağlayıcısıdır.

6493 sayılı Kanunun 14 ncü maddesinde ödeme kuruluşlarının kuruluş şartları; 15 nci maddede ise faaliyet izni alınmasına dair esaslar belirlenmiştir.

Anılan Kanun'un 14 ncü maddesine göre; ödeme kuruluşu, ödeme hizmeti sunarken sadece ödeme işlemi için kullanılıyor olması şartıyla ödeme hesabı tutabilir. Ödeme ve elektronik para kuruluşlarının ödeme hizmeti ile ilgili olarak aldığı fonlar, 5411 sayılı Kanunun 60 ıncı maddesine göre mevduat veya katılım fonu veya bu Kanun kapsamında elektronik para olarak değerlendirilmez. Ödeme kuruluşu kredi verme faaliyetinde bulunamaz.

Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para İhracı İle Ödeme Kuruluşları ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Yönetmeliğe göre, temsilci, *ödeme kuruluşu veya elektronik para kuruluşunun adına ve hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiyi* ifade etmektedir. Anılan Yönetmeliğin 13 ncü maddesine göre; Ödeme kuruluşu ödeme hizmetlerini temsilci aracılığıyla yürütebilir. Bu Yönetmeliğe göre, temsilci, Kuruluş ile temsilci arasındaki sözleşme yazılı olarak düzenlenir. Temsilcileri ve temsilcilerin ödeme hizmeti sunacağı şube ve acentelerine ilişkin liste kuruluşun internet sitesinde yayınlanır. Kuruluş temsilcinin temsil ilişkisi kapsamında sunduğu hizmetlerin Kanuna ve Yönetmeliğe uygun yürütülmesinden sorumludur. Temsilci, ayrıca ödeme hizmetlerinin yerine getirilmesinden sorumludur. Bu sorumluluk kuruluşun sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. 5549 sayılı Kanun kapsamındaki yükümlülüklerin yerine getirilmesi ve dolandırıcılığın önlenmesi için temsilciler tarafından kullanılacak iç kontrol yöntemlerinin oluşturulmasından ve temsilcilerin merkezi bir sistem aracılığıyla gözetiminden Kuruluş sorumludur.

1.13 ELEKTRONİK PARA KURULUŞLARI

6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun'un 3 ncü maddesinde, **elektronik paranın**; *elektronik para ihraç eden kuruluş tarafından kabul edilen fon karşılığı ihraç edilen, elektronik olarak saklanan, bu Kanunda tanımlanan ödeme işlemlerini gerçekleştirmek için kullanılan ve elektronik para ihraç eden kuruluş dışındaki gerçek ve tüzel kişiler tarafından da ödeme aracı olarak kabul edilen parasal değeri* ifade ettiği belirtilmiştir. **Elektronik para kuruluşu** ise, *bu Kanun kapsamında elektronik para ihraç etme yetkisi verilen tüzel kişi* olarak tanımlanmıştır.

6493 sayılı Kanun'un 18 nci maddesinde elektronik para kuruluşunun kuruluş şartları belirlenmiştir. Ayrıca, 5411 sayılı Kanun uyarınca faaliyet gösteren bankalar ve bu Kanun kapsamında elektronik para çıkarma izni verilen elektronik para kuruluşları dışındaki kişilerin elektronik para ihracı faaliyetinde bulunmaları yasaktır. Bu Kanun kapsamında elektronik

para ihraç etmek isteyen elektronik para kuruluşu TCMB'den izin almak kaydıyla faaliyette bulunabilir. Bu kurumların denetimi de TCMB tarafından yapılır. Elektronik para kuruluşları faaliyetlerini 5411 sayılı Kanun'da tanımlanan bankalar aracılığıyla yürütürler.

6493 sayılı Kanun'un 20 nci maddesine göre; elektronik para ihraç eden kuruluş aldığı fon kadar elektronik para ihraç eder. Elektronik para ihraç eden kuruluş, elektronik para kullanıcısı tarafından yatırılan fonları gecikmeksizin elektronik paraya çevirerek kullanıma hazır hâle getirir. Elektronik para kuruluşu, elektronik para ihracı karşılığında topladığı fonları 5411 sayılı Kanun'da tanımlanan bankalar nezdinde açılacak ayrı bir hesaba aktarmak suretiyle kullanım süresi boyunca bu hesapta bulundurmamak zorundadır. Elektronik para kuruluşu kredi verme faaliyetinde bulunamaz. Elektronik para ihraç eden kuruluş, elektronik parayı elinde bulundurma süresine bağlı olarak elektronik para hamiline faiz veremez ve herhangi bir menfaat sağlayamaz. Elektronik para kuruluşlarının elektronik para ihracı karşılığında aldığı fonlar, 5411 sayılı Kanunun 60 ıncı maddesine göre mevduat veya katılım fonu olarak kabul edilmez.

Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para İhracı İle Ödeme Kuruluşları ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Yönetmeliğe göre, temsilci, *ödeme kuruluşu veya elektronik para kuruluşunun adına ve hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiyi* ifade etmektedir. Anılan Yönetmeliğin 13 ncü maddesine göre; Kuruluş ödeme hizmetlerini temsilci aracılığıyla yürütebilir. Kuruluşun temsilcisi elektronik para ihraç edemez. Bu Yönetmeliğe göre, temsilci, Kuruluş ile temsilci arasındaki sözleşme yazılı olarak düzenlenir. Temsilcileri ve temsilcilerin ödeme hizmeti sunacağı şube ve acentelerine ilişkin liste kuruluşun internet sitesinde yayınlanır. Kuruluş temsilcinin temsil ilişkisi kapsamında sunduğu hizmetlerin Kanuna ve Yönetmeliğe uygun yürütülmesinden sorumludur. Temsilci, ayrıca ödeme hizmetlerinin yerine getirilmesinden sorumludur. Bu sorumluluk kuruluşun sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. 5549 sayılı Kanun kapsamındaki yükümlülüklerin yerine getirilmesi ve dolandırıcılığın önlenmesi için temsilciler tarafından kullanılacak iç kontrol yöntemlerinin oluşturulmasından ve temsilcilerin merkezi bir sistem aracılığıyla gözetiminden Kuruluş sorumludur.

2. 5549 SAYILI KANUN KAPSAMINDA FİNANSAL KURULUŞLARIN AKLAMA VE TERÖRİZMİN FİNANSMANI BAKIMINDAN RİSKLERİ

2.1 BANKALAR

Ülkeler tarafından bankacılık kanalıyla suçtan elde edilen gelirlerin aklanmasının önüne geçilebilmesi amacıyla pek çok tedbir alınmaktadır. Ancak kara paranın temel olarak yatırıldığı yer olan bankalar, suç gelirinin aklanmasında hala önemli bir mekanizma oluşturmaktadır.

Bankacılık sektörü sunduğu hizmetler nedeniyle suç gelirlerinin aklanması bakımından önemli riskler barındırmaktadır. Bankalar aşağıda ana başlıklar halinde sayılan hizmetleri dolayısıyla kara para aklayıcıları açısından cazip hale gelmektedir.

- Nakit transferi
- Banka hesapları
- Yatırım işlemleri
- Kiralık kasa
- Offshore bankacılık
- Özel bankacılık
- On-line Bankacılık
- Kredi işlemleri
- Muhabir bankacılık

- Diğer yöntemler

Nakit transferi: Aklayıcı, suç gelirlerini mümkün olduğu kadar resmi otoritelerin gözünden kaçırmak ve gizlemek amacıyla transfer işlemlerine girişmektedir. Bu işlemlere örnek olarak, kişinin banka nezdindeki hesaplarında anormal bir artışın tespit edilmesi ve bu hesaplara kısa sürelerde büyük miktarda giriş çıkışların olması; çok sayıda kişinin makul bir açıklama yapmadan ayrı ayrı hesaplardan aynı hesaba para transferleri yapması; birbirine yakın tutarda paranın yine birbirine yakın zamanda ülke dışına çıkması ve girmesi gibi örnekler vermek mümkündür.

Banka hesapları: Bankalar aracılığıyla aklama amacıyla olan aklayıcı, bir hesap açtırmak ve bu hesabı üzerinden işlemler yapmak durumundadır. Bu işlemlere örnek olarak, sahte isme hesap açılması ve bu isme açılan hesaplara yapılan transferlerin bu hesaptan farklı faklı hesaplara transfer edilmesi; birden çok kişi adına hesap açılması ve bu hesaplarda biriken paraların tek bir şahsın hesabına aktarılması; ortakları arasında bağlantı bulunan birçok paravan şirket ismine hesaplar açılması ve bu hesaplardan yapılan transferlerin belli şahısların hesaplarına aktarılması gibi örnekler vermek mümkündür.

Yatırım işlemleri: Aklayıcıların, büyük miktarda menkul kıymetin nakit olarak satın alınması; herhangi bir amaç veya olağanüstü bir durum olmaksızın çok miktarda menkul kıymet alım ve satımının gerçekleştirilmesi; değerli bir dövizin önemli bir neden olmaksızın başka bir değerli dövize çevrilmesi gibi işlemler aracılığıyla aklama faaliyetine girişebilmesi mümkündür.

Kiralık kasa: Bankacılık vasıtasıyla yapılan aklama işlemlerinde her zaman karmaşık mali süreçler uygulanmamakta, bazen, banka kiralık kasalarının kullanılması gibi yalın yöntemlerin de uygulandığı görülmektedir.

Offshore Bankacılık: Offshore ya da kıyı ötesi bankacılığı, özel bankacılık faaliyetlerinin sunulmasının yanı sıra yapılan bankacılık işlemlerinin gizlilik esasına dayandığı, vergi avantajının bulunduğu, kolay transfer imkânlarının sağlandığı, lisans almanın ve banka kurmanın basit işlemlere tabi tutulduğu, mali gizliliğin esas olduğu bölgelerde kurulu bulunan kurumlar aracılığıyla yapılan bankacılıktır.

Offshore bankaların özelliklerini şöyle sıralamak mümkündür:

- Mevduat herhangi bir yasal sorguya tabi değildir.
- Bankacılık işlemleri çoğunlukla vergiden muaftır.
- Faiz oranları serbestçe belirlenmektedir.
- Döviz kurları ile ilgili kısıtlamalar yoktur.
- Banka hakkında likidite ve sermaye yeterliliği konusunda dikkatli bir araştırma ve inceleme yapılmamaktadır.
- Gizlilik esastır. Bilgi almak hemen hemen imkânsızdır.

Offshore bankacılık hizmetleri genellikle offshore şubeleri aracılığıyla yapılmaktadır. Offshore şubeleri, offshore merkezlerde kurulu özerk yasal kuruluşlardır. Offshore merkezlerde dikkat edilmesi gereken husus buralarda kurulu bulunan paravan şubelerdir. Paravan şubelerin düşük işletme giderleri ve az sayıda personeli vardır ve bu şubeler offshore bankacılık faaliyetleri ile ilgilenmek yerine başka bölgelerden yapılan ya da yürütülen işlemleri kayıt altına alarak kara parayı yasal sisteme entegre etmeye çalışmaktadır. Bu da kara para aklayıcılar için iyi bir fırsat yaratmaktadır.

Şirket kurma konusunda tanınan kolaylıklar da offshore merkezlerde çok sayıda paravan şirketlerin kurulmasına neden olmakta ve bu da aklayıcılara önemli bir imkân sunmaktadır.

Offshore bankaların, müşterilerine sağladığı aşırı gizlilik ilkesi, aklayıcıları bu merkezlere yönlendiren en önemli nedendir. Çünkü aklayıcı, parasını ve kaynağını gizleme peşindedir. Bu gizlilik ilkesi öylesine katıdır ki Bahamalar, Cayman Adaları, Panama, Lüksemburg, İsviçre gibi bazı offshore merkezlerde gizlilik ilkesini ihlal edenlere cezai yaptırımlar söz konusudur.

Özel bankacılık: Özel bankacılık işlemleri de aklamanın bir yolu olarak görülmektedir. Bir bankanın, bazı kişilere sunduğu ayrıcalıklı banka hizmetlerinin tümü özel bankacılık olarak adlandırılır. Bankalar, müşteri farklılaştırma stratejisi gereği, özel bankacılık işlemlerini sıradan bankacılık işlemlerinden ayırmaktadırlar.

Siyasal yolsuzluklara karışmış kimseler ve aklayıcılar, özel bankacılık uygulamasında iki durumu istismar edebilmektedir. Özel bankacılık hizmetini sunanlar; müşterileri ürkütmemek için müşterileri ve faaliyetleri hakkında yeterli ve ayrıntılı bilgi toplamaktan özenle kaçınmaktadır. Kara para aklayıcısı ve siyasi yolsuzlar, özel bankacılık hizmetini; kendileri, aileleri, yakın arkadaşlarının kirli kazançlarını karmaşık mali süreçlere tabi tutarak aklayan ve böylece ileri derecede koruma sağlayan bir düzenek olarak görmekte, söz konusu bankacılık hizmetini olabildiğince istismar etmektedir. Özel bankacılık hizmetini sunanlar; müşteri hakkında yeterli ve derin bilgiye sahip olmasalar da, malvarlıklarının korunması ve değerlendirilmesi ile yatırım konularında müşterilerine yardımcı olduklarından, iyi niyetli olarak, gerçek sahibinin ismi gizli tutulan paravan şirket kurabilmekte politik yolsuzluklara bulaşmış kişiler ile aklayıcıları iyi niyetle kurulmuş bulunan söz konusu şirketleri istismar ederek aklama faaliyetlerine girişebilmektedir. İkinci olarak, özel bankacılık düzeneğinde, profesyonel aracı adına ve müşteri hesabına hesap açılma olanağının bulunması, siyasi yolsuz ve aklayıcı için bulunmaz bir fırsat oluşturmakta, söz konusu kimseler bu yolla da suç gelirini aklamaktadır.

On-line Bankacılık: İnternet bankacılığı kısaca, günümüzde fiziksel şubelerden yapılan tüm işlemlerin internet üzerinden gerçekleştirilmesi demektir.

On-line bankacılık sistemi, telefon, ATM veya internet aracılığıyla mali hizmetlere ulaşma imkânını sağlamaktadır. İnternet aracılığıyla, ödeme yapma imkânı, elektronik fon transferi (EFT) yapma, hisse senedi, bono, tahvil alma, hesap açma ve kapatma imkânları sunulmaktadır.

İnternet aracılığıyla aklama riski üç açıdan söz konusu olabilmektedir. Bunlar:

- İnternet aracılığıyla yapılan işlemlerin kolaylığı,
- Müşteri ile bankanın karşılıklı olarak birbiriyle muhatap olmaması,
- Elektronik transferlerin hızlılığı.

Kuşkusuz bu özellikler, mali hizmetlerin etkinliğini ve hizmetlerin maliyetini düşürme niteliğine sahip olmasına rağmen, bankanın müşteri kimliğini tanımamasında ve rutin olarak hesabı ve işlemleri gözlemlenmesinde büyük güçlükler doğurmaktadır.

Bankanın, ilişki kurduğu gerçek kişinin gerçekten o kişi olup olmadığını, tüzel bir kişi ise gerçekte böyle bir kişiliğin mevcut olup olmadığını ve o tüzel kişinin yapacağı işin tipini tespit etmesi gerekmektedir. Ayrıca bankanın, müşterinin kendi nam ve hesabına davranıp davranmadığını belirlemesi için müşteriye imzasını teyit ettirmesi de gerekmektedir. Bununla birlikte, eğer internet bankacılığı vasıtasıyla banka ile yüz yüze temas kurulmadan veya mevcut bir hesap üzerinden bağlantı kurulmadan yeni hesabın açılacağı kabul edilirse, bankanın üstesinden gelmek zorunda olduğu zorluk daha da artmaktadır. Bundan başka, geleneksel banka hesabından farklı olarak, mevcut bir hesap üzerinden internet aracılığıyla yapılan işlemlerde banka görevlileri ile yüz yüze temas olmadığı için örneğin hesap sahibi dışındaki kişilerin hesap üzerinden işlem yapması gibi durumlarda yapılan olağan dışı veya şüpheli işlem kolaylıkla tespit edilememektedir. Ayrıca, bankalar en ileri yazılım teknolojileri ile donatılırlar

bile söz konusu bankaların hesap gözetleyicileri, internet üzerinden yapılan işlemleri etkin bir şekilde gözetleyememektedir.

FATF her yıl yayınladığı kara para aklama tiyolojilerinde on-line bankacılık hizmetlerine yer ayırmakta ve ayrı bir önem vermektedir. On-line bankacılığın kara para aklama konusundaki zaafalarını gidermek amacıyla FATF uzmanları tarafından bazı öneriler getirilmektedir. Bu öneriler şunlardır:

- Kimlik tespiti yükümlülüklerinin, özellikle gizli hesapların açılmasını önlemek amacıyla daha sıkı yapılması,
- Mali kurumların müşteri ile iş ilişkilerinin ötesinde müşterilerini gerçekten tanımalarına imkân sağlayacak yeni prosedürler geliştirmesi,
- Standartlar konusunda ülkeler arasında birliğin sağlanması doğrultusunda çalışmalar yapılması,
- On-line işlemlerde şüphenin ortaya çıkmasını ve müşterinin doğrulanmasını sağlayacak yeni bilgi teknolojilerinin geliştirilmesi,
- Bu tür işlemlerin türlerinin veya işleme konu olabilecek meblağın sınırlandırılması,
- On-line işlemlerin sadece geleneksel yolla açılmış yani müşteri ile mali kurumun yüz yüze gelmesiyle açılmış hesaplarla sınırlandırılması,
- Ülkelerinde lisansı olmayan mali kurumların bu ülkelerde on-line hizmetler sunmasının yasaklanması.

Kredi işlemleri: Suç gelirinin kaynağının kredi olarak gösterilmesi amacıyla çeşitli yöntemlere başvurulabilmektedir. Örneğin; aklayıcı, bir offshore ülkesine parasını yatırmakta, sonra paranın sahibi dışarıdaki bu parayı teminat göstererek ülkesindeki bir bankaya kredi müracatında bulunmaktadır. Aldığı bu kredi ile çeşitli yatırımlar yapmakta ancak daha sonra aldığı bu krediyi geri ödememektedir. Bu durumda kredi alınan banka, yurt dışındaki bankada teminat olarak gösterilen parayı haciz ettirmektedir. Bu aşamada, aklayıcı yaptığı yatırımların kaynağını bankadan alınan kredi olarak gösterebilmektedir. Kısaca suç geliri kredi olarak aklayıcıya dönmektedir. Bu yöntemde oto finans borç yöntemi denilmektedir.

Bir diğer yöntemde ise, aklayıcı yurt dışında bir bankaya para yatırmak yerine, yurt içine getirilmiş suç gelirinin kaynağını gizlemek amacıyla gayrimenkulünü ipotek göstererek kredi alma yoluna başvurabilir. Bu durumda, aklayıcı gösterdiği gayrimenkul ipotegi karşısında bankadan aldığı krediyi ödemeyerek gayrimenkulünün haciz ettirilmesine razı olacak ve suç gelirinin kaynağını bankadan aldığı kredi olarak gösterebilecektir.

Muhabir bankacılık: Muhabir bankacılık, bir bankanın başka bir bankaya, fonların transfer edilmesini, dövizlerin değişimini sağlaması veya diğer mali işlemlerin yapılmasını sağlayan bankacılık faaliyetidir.

Muhabir bankalar, muhatap bankalarına bir ya da birden fazla para biriminde vadeli ve vadesiz mevduat hesabı, uluslararası fon transferi, çeklerin paraya çevrilmesi, muhabir hesaplar aracılığıyla ödeme yapılması ve kambiyo hizmetleri gibi yönetim hizmetleri vermektedir.

Muhabir bankacılığın aklamaya karşı savunmasız olduğuna dair genel bir kanı bulunmaktadır. Gerçekten de paravan bankalar ile kıyı mali merkezleri ve işbirliğine yanaşmayan bölge ve ülkelerin bankaları; yasal, meşru amaçlar için tesis edilmiş olan muhabir bankacılık ilişkisine büyük bir risk ve tehdit oluşturmaktadır.

Doğası gereği muhabir bankacılık ilişkisi dolaylı bir ilişkidir. Çünkü muhabir banka, diğer bir bankanın müşterisi adına işlem yapmaktadır. Muhabir banka, hizmet sunduğu kişi veya şirket hakkında ilk elden bir bilgi sahibi olmadığı gibi onların kimlik bilgilerini tespit etme olanağına da sahip değildir. Bu açıdan muhabir banka, sorumlu bankanın müşterisi için sahip olduğu bilgiyle yetinmek durumunda kalacaktır. Bu durum büyük bir kara para aklama potansiyeli

doğurmaktadır. Ayrıca, sorumlu bankanın suç gelirinin aklanmasını önlemek için yeterli çaba göstermediği veya sorumlu bankanın bulunduğu ülkenin suç geliri aklanmasına karşı gevşek bir tutum takındığı durumda, muhabir bankanın kendi basına, aklamayı önleme yönünde göstereceği tüm çaba da yetersiz kalacaktır.

Her ne kadar yasal finansal sistemin **terörizmin finansmanı** amacıyla kullanılmasının önlenmesi için ülkeler tarafından bazı tedbirler alınsa da, bankacılık sisteminin, halen terör örgütleri tarafından para göndermek amacıyla kullanıldığı açıktır. Bu noktada, terörizmin finansmanı açısından önem arz eden husus, kredi kartı, internet bankacılığı gibi yeni ödeme sistemleri ile dünyanın diğer ucuna kolaylıkla ve hızlı bir şekilde para transferinin mevcut olmasıdır.

Terör eylemlerinde kullanılmak üzere gerçekleşen para transfer işlemleri bankacılık sistemi aracılığıyla kolaylıkla yapılabilmektedir. Gerçekleştirilen para transferlerinin büyüklüğü terörizmin finansmanı açısından önemli değildir, çünkü terör örgütleri tarafından küçük tutarlı işlemler de yapılmaktadır.

FATF'in terörizmin finansmanına ilişkin 16 nci tavsiyesi kapsamında da; elektronik transferler ile ilgili olarak, ülkelerin, finansal kuruluşlarca gerçekleştirilen yurt içi ve yurt dışı fon transferleri ve bunlarla ilgili mesajlara ilişkin, havaleyi yapan kişinin isim, adres, hesap numarası gibi bilgilerinin (işlemin izini sürmeyi mümkün kılan) kayıt altına alınmasını sağlayacak gerekli önlemleri almaları gerektiği belirtilmiştir. Bu alınan bilgilerin, transfer veya ödemeler zincirindeki mesajlarda bulunması zorunludur. Ayrıca, havaleyi yapan kişinin bilgilerini tam olarak içermeyen şüpheli fon transferlerinin izlenmesi ve incelenmesi gerekmektedir.

Finansal sistemde gerçekleştirilen elektronik transferlerden, terörizmin finansmanı açısından şüpheli sayılabilecek özelliklere sahip işlemler aşağıdaki gibidir;

- Kimlik tespiti ve bildirim yükümlülüğü gerektirmeyecek şekilde eşik tutarın biraz altında düşük miktarlarda gerçekleştirilen elektronik transferler,
- Transferi gerçekleştiren veya adına işlem yapılan kişinin kimlik bilgilerinin belirtilmediği elektronik transferler,
- Fonların toplanmasının hemen ardından veya kısa bir süre sonra, söz konusu fonların yabancı kişilere gönderilmesi amacıyla kar amacı gütmeyen kuruluşların veya ticari ve bireysel hesapların kullanıldığı elektronik transferler,
- Üçüncü kişiler tarafından müşteri adına döviz üzerinden işlem yapılan elektronik transferler,
- Üçüncü kişiler tarafından, müşteri adına hiçbir ticari bağlantısı olmayan kişi veya ülkelerle gerçekleştirilen işlemler.

Ayrıca, elektronik transferler sırasında transferi yapan kişiye ait kimlik ve adres bilgilerinin tam olarak alınması ise, eğer kişi hakkında uluslararası bir terörizmin finansmanı araştırması yapılıyorsa gerekli olan bilgilere, uzun bir araştırma gerekmeksizin kolaylıkla ulaşılmasını sağlayacaktır.

Sonuç olarak; yurt içi veya yurt dışı gerçekleşen elektronik transferlere ilişkin bilgilerin kayıt altına alınması ve şüpheli transferlerin mali istihbarat birimlerine bildirilmesiyle, terör örgütü üyeleri arasında gerçekleştirilen transferlerin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Elektronik transfer işlemleri ile ilgili alınacak tedbirlerin arttırılmasıyla, bu sistemin terör örgütleri tarafından kullanımı zorlaştırılarak, yasal mali sistemin temiz kalması sağlanacaktır.

Diğer yandan, terör örgütleri tarafından da özellikle kredi kartı dolandırıcılığı finansman ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile sıklıkla kullanılmaktadır. Kredi kartları açısından bu riskin ortadan kaldırılması amacıyla belli bir limitin üzerinde transfer edilen döviz ve paraya ilişkin bildirim zorunluluğu gibi bir uygulamanın kredi kartlarına da getirilmesi faydalı olacaktır.

2.2 SERMAYE PİYASASI KURUMLARI (ARACI KURUMLAR, PORTFÖY YÖNETİM ŞİRKETLERİ, YATIRIM ORTAKLIKLARI)

Sermaye piyasası, en genel tanımıyla, orta ve uzun vadeli fon arz ve talebinin karşılaştığı piyasadır. Sermaye piyasalarının tipik özelliği ve para piyasalarından ayrıldığı en belirgin yönü bu piyasaların orta ve uzun vadeli fonlardan oluşmasıdır. Bu vade bir yıldan fazla olmalıdır. Para piyasalarında olduğu gibi sermaye piyasalarının kaynakları da tasarruf sahiplerinin birikimleridir. Sermaye piyasasının en önemli ve yaygın araçları hisse senetleri ve tahvillerdir.

Sermaye piyasası kurumları da, diğer finansal kuruluşlar ile birlikte suç gelirlerini aklamada kullanılabilme potansiyeli olan kurumlardır.

Sermaye piyasalarında aklama faaliyetlerinin, inceleme ve denetim imkânlarının zor olması nedeniyle yoğun olarak gerçekleştirildiği iddia edilmektedir. Bunun birkaç nedeni vardır. Bu piyasalar, genelde uluslararası niteliktedir ve son derece büyük bir hacme sahiptir. Bu piyasalarda yapılan işlem çeşitleri de karmaşık yapıda olup, işlemler farklı şekillerde ve hızla yapılabilmektedir. Bu da gelir ile kaynağının kopartılmasında aklayıcılara bulunmaz imkânlar sunulmasına sebep olmaktadır. Ayrıca, diğer finansal kuruluşların aksine, sermaye piyasası kurumlarının gelirlerinin önemli bir kısmını aracılık komisyonu oluşturduğundan, bu kuruluşlar arasında büyük rekabet yaşanmakta, bu nedenle de aracı kuruluşlar, işlem gören paranın kaynağını sorma konusunda isteksiz ve özensiz davranabilmektedir.

Bütün bu özellikleri ile sermaye piyasaları sıradan bir yatırımcı için cazip avantajlar sağladığı gibi, aklayıcılar açısından da suç gelirlerinin aklanması için uygun mekanizmalara sahiptir.

Aklayıcıları, yerleştirme aşamasında daha çok bankaları kullandıkları halde, ayrıştırma aşamasında sermaye piyasalarını kullandıkları değerlendirilmektedir. Bu aşamada aklayıcı, yasa dışı yollarla elde etmiş olduğu gelirlerle aldığı hisse senetlerini bir hesaptan, diğer bir hesaba aktarabilir. Nihayetinde satılan hisse senetleri yasal bir gelir gibi görünür. Sermaye piyasalarında kullanılan diğer bir aklama yöntemi ise, ödemeyi suç geliri ile yapan müşteri adına eş zamanlı birden fazla işlem yapılmasıdır. Aracı kurum, değer kazanan hesapları kendi komisyonunu düşükten sonra yasal gelir olarak öder ve aynı zamanda şüphe çekmemek için kaybeden hesapları da yok eder. Başka bir metot, suç gelirini aklamak için hisse senetleri üzerinde spekülasyon yapmaktır. Burada, birlikte çalışan iki şahıs veya şirkete ihtiyaç duyulur. Suç ortaklarından biri alıcı, diğeri satıcı pozisyonunu alır. Bu metot, hisselerin suç gelirinin bulunduğu ülkede bulundurulmasını ve paranın transfer edileceği ülkede senetlere denk düşecek bir tutarın bulundurulmasını gerektirir. Eğer şirket oldukça küçük ya da aklanacak meblağ büyükse, suç gelirini aklamak isteyenler hisse senetlerinin değerini yükseltip alçaltabilir. Paranın ülkeden çıkması için hisse senetlerinin değeri düşmek zorundadır. Bu durumda hisse senetlerini elinde bulunduran kişi, bunları satarak para kaybederken, eş zamanlı olarak diğer ülkedeki kişi bundan kazanır ve bir kar elde etmiş gibi gözükür.

FATF tarafından yayımlanan Tipoloji Raporları'nda da, sermaye piyasalarının aklama ve terörizmin finansmanı amacıyla kullanılması konusu incelenmiştir. Buna göre, sermaye piyasalarında aklanan paraların kaynağı genel olarak ikiye ayrılabilir. Bunlar (1) Piyasa içinde gerçekleşen bir yasa dışı faaliyet (2) Piyasa dışında gerçekleşen bir yasa dışı faaliyet şeklinde belirtilebilir. Piyasa içinde gerçekleşen yasa dışı faaliyetlere manipülasyon ve içerden öğrenenlerin ticareti örnek gösterilebilir. Piyasa dışında gerçekleşen yasa dışı faaliyetlere ise, uyuşturucu kaçakçılığı, insan kaçakçılığı vb. gibi suçlar örnek gösterilebilir. Ancak her halükarda aklayıcı potansiyel olarak çifte avantaja sahip olacaktır. Bunlar (1) kirli parasının temizlenmesi, (2) sermaye piyasasında gerçekleştirdiği işlemde elde ettiği kazançtır. Tipoloji Raporları'nda yapılan değerlendirmede, birçok ülkede sermaye piyasalarında sadece banka, aracı kurumlar gibi kuruluşların faaliyet gösterdikleri ve bu

kuruluşların genellikle nakit işlem yapmadıkları, dolayısıyla, sermaye piyasalarına sokulmak istenen bir kara paranın öncelikle zorunlu olarak finansal sisteme sokulması gerektiği belirtilmiştir. Nitekim yayımlanan pek çok Rapor'da, birçok ülkede sermaye piyasalarında faaliyet gösteren kurumların nakit işlem yapmamaları nedeniyle, sermaye piyasalarının aklayıcılar için yerleştirme aşamasından çok ayırıştırma ve bütünleştirme aşamaları için avantaj sağladığı belirtilmiştir.

Sermaye piyasaları kullanılarak finansal sisteme entegre edilen yasa dışı fonlar ile menkul kıymet alım satımı yapmak suretiyle fonu kaynağından kopartılmaktadır. Gerçekten de, bu piyasalar son derece likit, büyük ve araç çeşitliliğine sahip oldukları için, komplike ve hızlı işlemler yapılarak gelirin niteliği, şekli kısa sürede değiştirilebilmekte; gelir ile kaynağı arasındaki bağlantı kopartılarak iz sürülmesi imkansız hale getirilmektedir. Para başta X ülkesinde nakit halindeyken Y ülkesinde türev bir araca, hisse senedine, vb. araçlara dönüşebilmekte, alış-satış ve takas işlemleri çok kısa sürede kolaylıkla gerçekleştirilmektedir.

Sermaye piyasalarında yasa dışı fonların aklanmasında diğer bir yöntem ise, hisse senedi fiyatlarında yanıltıcı bilgi sebebiyle yaratılan suni yükseliş olarak bilinen manipülasyon faaliyetleridir. Bu durumda, kişiler bir şirket faaliyete geçmeden yahut halka açılmadan önce büyük miktarlarda bu şirketin hisse senetlerini alırlar. Bu hisse senetlerini alan kişi bir aklayıcı da olabilir. Hisseler genellikle çok düşük fiyatlardan alınır ve manipülatörler tarafından, işbirlikçi brokerların da yardımıyla müşterilerinin bu menkul kıymetlere yönelmeleri sağlanır. Manipülasyon bu noktadan sonra başlar. Şöyle ki, şirketin reklamını yapan ve faaliyetlerini öven yanıltıcı bilgi, örneğin internet üzerinden halka duyurulur. Genellikle, öyle olmadığı halde, şirketin gelecekteki başarılarını garantileyecek devrim yaratacak bir ürüne sahip olduğu söylenir. Bu tür yanıltıcı bilgiler yayıldıkça, gerek kamuoyu ilgisinden gerekse de artan talepten dolayı hisse senedi fiyatları yükselir. Tipik bir manipülasyon olayında, şirketin söylendiği gibi bir faaliyeti yoktur ve kamuoyuna duyurulan bilgiler sadece hisse senedi fiyatlarını yükseltmeye yarar. Manipülatörler hisse senetlerinin fiyatları yüksekken bu sefer ellerindeki hisseleri satarlar ve düşük fiyattan aldıkları hisse senetlerini yüksek fiyata satmak suretiyle kar elde ederler. Nihayetinde, şirketin hisselerinin değerinin düşmesine ve şirketin durumunun kötüleşmesine göz yumulur. Bu noktada iki durum ortaya çıkar: (1) aklayıcı, kaynağı suç geliri olan şirketteki hisselerini yatırıma dönüştürerek ayırıştırmış olur, (2) aynı zamanda bir manipülatör olarak yeniden aklamaya ihtiyaç duyacağı ek bir suç geliri elde etmiş olur.

Sermaye piyasalarında aklama suçunun işlenmesi için kullanılan diğer bir yöntem, halka açık bir paravan şirket kurulmasıdır. Bunun tipik örneği, suç örgütleri tarafından ticari amaçlarla kurulan ve yasal ticaret görüntüsü altında yasa dışı gelirler ile yasal gelirlerin karıştırıldığı/kaynaştırıldığı paravan şirketlerdir. Çeşitli muhasebe hileleri kullanılarak aklama operasyonu başarıyla gerçekleştirilmektedir. Fonların aktarılabileceği offshore şirketlerinin/şubelerinin kurulması da yasa dışı fonların kaynağını karartmanın bir başka yoludur. Halka açık bir paravan şirket kurmak aklayıcılara çifte avantaj sağlar: Öncelikle aklama operasyonu başarıyla gerçekleştirilir, üstüne bir de şirketin hisseleri olaydan habersiz yatırımcılara satılır.

Diğer yandan, sermaye piyasalarında faaliyet gösteren kurumların aklama suçu boyutunda olmasa da terörizmin finansmanı suçu bakımından risk barındırması söz konusudur. Öncelikle bu kurumlar bankalar gibi kişiler/kurumlar arası para transferine imkân tanımamaktadır. Bu açıdan bakıldığından terörizmin finansmanı açısından kullanılma riski bankalara kıyasla düşük olarak değerlendirilmektedir. Ancak, sermaye piyasası faaliyetlerinden elde edilen gelirlerin terör örgütlerine, teröristlere aktarılması olasılığı her zaman mevcuttur.

2.3 KAMBIYO MEVZUATINDA BELİRTİLEN YETKİLİ MÜESSESELER

Yetkili müesseselerin faaliyetleri ağırlıklı olarak para değişimine dayandığı ve bu işletmeler nezdinde önemli ölçüde para sirkülasyonu görüldüğünden bu durumun suiistimale açık birtakım yönlerinin bulunduğu değerlendirilmektedir. Örneğin; aklayıcılar taşıma ve gizleme kolaylığı sağladığı için yetkili müesseseleri kullanarak küçük banknotları büyükleri ile değiştirebilmekte ya da suç gelirlerini başka para birimlerine çevirerek kaynağından uzaklaştırıp finansal sisteme entegre edilmesini amaçlayabilmektedir.

Yetkili müesseseler; döviz değişimi ve alım satımı haricinde kıymetli maden, taş ve eşyalara ilişkin işlemler de yapabilmektedir. Suç gelirini yüklü miktarda nakitle elinde bulunduran aklayıcı bu parayla yetkili müesseseden kıymetli madenler ya da taşlar satın alarak aklama faaliyetini gerçekleştirebilmektedir. Böylelikle dikkat çekici tutarda nakit para, aklayıcının nispeten daha kolay taşıyabileceği bir şekle dönüşmektedir. Aklayıcılar ve terörizmi finanse edenlerce yatırım aracı olarak kullanılabilen kıymetli maden ve taşlar hem saklanması kolay olması hem de transferinin fiziksel özellikleri sayesinde sınır ötesi işlemlere dahi konu olabilmektedir. Elde edilen suç geliri ile örneğin altın alımı yapan bir suçlu, satın aldığı altını hem rahatlıkla saklayabilecek hem de söz konusu kıymeti yurtdışına çıkarabildiği takdirde aklama fiilini işlemiş olacaktır.

Bununla birlikte; yetkili müesseselerin, sahte döviz alım belgesi düzenleyerek de aklama suçuna aracılık etmeleri mümkündür. Yetkili müesseseler nezdinde gerçekleştirilen işlemlerde nakit para kullanıldığından girdi-çıkıtı kolayca denk gösterilebilmekte ve işlemleri doğru şekilde belgelendirme zorunluluğuna riayet edilmemesi aklama ve terörizmin finansmanı suçları bakımından risk oluşturmaktadır.

Yetkili müesseseler ile ilgili diğer bir riskli husus, kurucu veya ortaklarının aklama saikiyle yetkili müessese kurabilmesi veya aklayıcılarla işbirliği içerisinde hareket edebilmeleridir. Suçlular ile işbirliği içerisindeki yetkili müessese sahipleri, suç gelirini yetkili müessesenin parası gibi işletmenin banka hesabına yatırıp buradan da yurt dışına transfer ederek işbirlikçi sıfatıyla aklama gerçekleştirilebilmektedir. Söz konusu suç geliri, kurucu veya ortaklarının başka faaliyetlerinden elde ettiği gelir olabildiği gibi, kurucu veya ortaklarının başkası tarafından yönetildiği ve perde arkasında asıl suçluların olduğu durumlarda, elde ettikleri suç gelirini bu müesseseleri kullanarak aklamak isteyen şahısların geliri de olabilmektedir. Nitekim ülkemizde yabancı uyruklu şahısların yetkili müessese kurabilmelerinin önünde hukuki bir engel bulunmaması risk unsurunu artırmaktadır. Hazine ve Maliye Bakanlığına yetkili müessese kurmak için yapılan başvuruların çoğunda, şirket ortaklarının, sonradan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan komşu ülkelerin uyruğundaki şahıslar olduğu tespit edilmiştir.

Ülkemizde de yetkili müesseselerin aklamaya konu olduğu vakıalar tespit edilmiştir. Bir aklama olayında, yurtdışında üretilen sigaraların sınırlarımıza komşu ülkeler üzerinden yasadışı şekilde Türkiye'ye getirilip satışının yapıldığı, satış gelirlerinin doğu sınır bölgemizde faaliyet gösteren döviz bürolarına teslim edilip bunların hesapları üzerinden bankalar vasıtasıyla başka bir ildeki döviz bürolarının hesaplarına transfer edildiği, bu teslimatlar sırasında banka hesaplarının dikkat çekmemesi için parayı teslim eden şahıslar üzerine ve döviz bürolarının kendi aralarında döviz alım-satım belgesi düzenlenerek işlemlere meşruiyet kazandırılmaya çalışıldığı, akabinde paraların döviz bürolarının ortakları tarafından bankalardan nakit çekilerek yurtdışına çıkarıldığı ve yurtdışındaki hesaplarda tutulduğu tespit edilmiştir.

Terörizmin finansmanı suçu kapsamında ise, ülkemizin çatışma bölgelerine yakın olması ve özellikle Suriyeli çok sayıda mülteci barındırmamız, mültecilerin yoğun yaşadığı çatışma bölgelerine yakın sınır illerimizde yer alan yetkili müesseselerin terörist eylemler için kullanılma riskini artırabilmektedir.

FATF Tipoloji Raporları'nda da yetkili müesseselerin varlığını devam ettirmek için finansmana ihtiyacı olan terör örgütlerinin uluslararası kaçakçılık yoluyla elde ettiği nakit paraları yetkili müesseseyi kullanarak aklamaya çalıştığı bir olaya yer verilmiştir. Bu kapsamda; terör örgütü ile işbirliği içerisindeki döviz bürosuna teröristlerce sürekli para yatırılmış ve bu paralar yetkili müessesenin defter, hesaplarına yansıtılmamıştır. Yetkili müessesede biriken yüksek tutarlı nakit para ihtiyaç oldukça teröristler tarafından kullanılmıştır. Bununla birlikte, söz konusu döviz bürosu kendi hesaplarından terör örgütünün istediği kurumlara para transferi yaparak terör örgütünün yasadışı faaliyetlerine aracılık etmiştir.

2.4 FINANSMAN ŞİRKETLERİ

Tüketici finansmanı sistemi, ürün ve/veya hizmetlerin bayilik kanalıyla kredilendirildiği, alınan ürün/hizmetin fatura ile beyan edildiği finansman sistemidir. Tüketici finansmanı şirketlerinin tüketiciye kredi sağlayan diğer finans kurumlarından en büyük farkı bayilik kanalıyla kredi vermesi ve tüm kredi işlemlerinin satış noktasında tamamlanmasıdır. Ülkemizde faaliyet gösteren finansman şirketlerinin büyük çoğunluğu, satış finansman şirketi olarak bilinen ve çoğunlukla kendi müşterilerini finanse etmek üzere kurulmuş, taşıt üreticisi firmaların kardeşi niteliğindeki kuruluşlardır. Kendi ürünlerini talep eden tüketicilere diğer kredi kurumlarının sunmuş oldukları kredi maliyetleri üzerinden, satış noktasında, formaliteden uzak ve hızlı bir şekilde finansman sağladıklarından dolayı tercih edilmektedirler.

Finansman şirketleri tarafından açılan krediler, sözleşmedeki esaslara göre tüketici adına, mal ve hizmetin teslim veya temini ile birlikte doğrudan satıcı veya üreticiye ödenmektedir. Kredi geri ödemeleri, adına kredi açılanlar/müşteriler tarafından finansman şirketine yapılmaktadır. Finansman şirketi tarafından açılan bir kredinin geri ödemesi, suç geliriyle yapılarak bu paraların aklanması söz konusu olabilmektedir. Ancak, finansman şirketleri kullanılarak gerçekleştirilebilen bu aklama yöntemiyle büyük miktarlarda suç gelirinin aklanmasının diğer yöntemlere nazaran daha zor olduğu değerlendirilmektedir. Çünkü finansman şirketleri mal veya hizmet bazında kredilendirme yaparlar ve bu mal ve hizmetlerin nakdi değeri nispeten sınırlıdır. Finansman şirketleri yoluyla büyük miktarda suç gelirinin aklanması söz konusu şirketler aracılığıyla birden fazla kredi ürünü kullanmakla mümkündür.

Burada bir diğer metot, nihai yüklenicisi aynı olan birden fazla kişi adına açılmış kredi hesaplarının kullanılmasıdır. Şirinler (smurfing) yönteminin finansman şirketlerine uyarlanmış şekli olarak nitelendirilebilecek bu tarz uygulama ile kamu otoritelerince fark edilmeden suç gelirlerinin aklanmasının mümkün olabilecektir.

Finansman şirketleri birer kredilendirme kurumu olduklarından müşterilerine ilişkin kredi notu araştırması yapmalıdırlar. Kredi riskinden korunmak amacıyla yaptıkları bu araştırma aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadele açısından da önem taşımaktadır. Kredi notu araştırmasını yeter derecede yapan kredi kurumları aracılığıyla suçtan kaynaklanan mal varlığı değerlerinin yasal sistem içerisine entegre edilmesi daha zordur. Kredi kartı faturalarının düzenli ödenip ödenmediği, kaç adet ve tipte banka hesabının olduğu, gecikmiş ödemeler, karşılıksız çekler ve batık krediler, finansal kurumlar ile ne kadar zamandır çalışıldığına ilişkin bilgiler, güncel toplam borç miktarı gibi bilgiler kredi notunu belirlemektedir.

2.5 FAKTORİNG ŞİRKETLERİ

Faktoring, firmaların satışlarından doğan vadeli alacaklarını faktor'e peşin bedel ile satmaları işlemidir. Bu sayede firmalar vadeli alacaklarını nakde dönüştürerek fon sağlamaktadır.

Firmaların kolaylıkla finansman ihtiyaçlarını karşılayabildikleri bu işlemler, suç gelirinin yasal sistem içerisinde entegre edilmesinde ve yasa dışı kaynağından uzaklaştırılmasında aklayıcıların kullanabilecekleri bir yöntemdir. Ayrıca faktoring işlemlerinin süreklilik arz etmesi de aklama faaliyetinde kullanılmasını cazip hale getirebilmektedir.

Factoring hizmetlerinde asıl risk, faktoring sözleşmesine dayanak oluşturan faturaların gerçekten bir mal veya hizmet karşılığı olup olmaması veya gerçekten bir mal veya hizmet karşılığı ise fatura tutarlarının gerçek olup olmadığıdır. Sahte borç-alacak ilişkisi oluşturmak, suç gelirini aklamaya bilinen bir yöntemdir. Bu yöntem faktoring faaliyetlerinde de karşımıza çıkabilmektedir. Naylon veya gerçek tutarı yansıtmayan bir fatura suç gelirlerinin aklanması riskini bünyesinde barındırmaktadır. Bu riskin düzeyi ise verilen hizmetin büyüklüğü ve türüne bağlıdır. Faktoring şirketlerinin sadece fatura iskontosu hizmeti verdiği faktoring türü diğerlerine göre daha büyük risk taşımaktadır. Çünkü fatura iskontosu yönteminde faktoring şirketi müşterisine sadece finansman işlevi sunmaktadır. Dolayısıyla faktoring şirketi müşterisinin borçluları ve yaptıkları işin mahiyeti hakkında pek fikir sahibi olması mümkün olmamaktadır.

Factoring şirketine vadeli satıştan doğan alacağını devreden firmanın müşterisi olan kişilere (alıcı), piyasa koşullarına göre sürekli ve yüksek bedellerle mal veya hizmet satışı gerçekleştirmesi, alıcı firmanın kendi mali gücünün çok üstündeki vadeli borçlarını zamanında ödemesi veya bu konuda taahhütte bulunması, böyle bir durumda satıcı firmanın alıcı firma lehine borcunu ödeyeceği yönünde garantiler vermesi sahte bir borç-alacak ilişkisinin olduğuna ve aklamaya ilişkin risklerin varlığına yönelik göstergelerdir.

Diğer bir yöntem ise, faktoring şirketi kurulması yahut mevcut bir faktoring şirketinin yönetiminin ele geçirilmesidir. Suç gelirini aklama veya terör eylemlerini finanse etme amaçları ile kurulan veya ele geçirilen bir faktoring şirketi ile sahte borç-alacak ilişkisi kurmanın aklayıcılar açısından daha kolay olacağı açıktır.

2.6 FİNANSAL KİRALAMA ŞİRKETLERİ

Bilindiği üzere, finansal kiralama işleminde müşteriye/kiracıya klasik banka kredilerinde uygulandığı gibi malın satın alınmasında kullanılmak üzere ödeme yapılması söz konusu değildir. Finansal kiralama şirketi ödemeyi doğrudan ilgili varlığı satan şirketin hesabına gerçekleştirmektedir. Ancak, kiracı kiraladığı varlığa ilişkin ödemeleri aralarında yapmış oldukları sözleşme uyarınca ilgili finansal kiralama şirketine yapmaktadır. Dolayısıyla finansal kiralamanın bu ilk aşamalarında aklayıcıları cezbeden bir husus bulunmadığı değerlendirilmektedir. Aklama açısından cazip olan sözleşmenin imzalanmasından sonra ödeme planının belli olmasıyla ortaya çıkmaktadır. Finansal kiralama taksitlerinin düzenli olarak suç geliriyle ödenmesi suretiyle bu fonların şüphe uyandırmadan mali sistem içerisinde entegre edilmesi mümkün olabileceği gibi ödemelerin erken yapılması veya bir seferde sözleşmeye konu kiranın hepsinin ödenerek sözleşmenin sonlandırılmak istenmesi suretiyle de suç gelirinin aklanması söz konusu olabilmektedir. Bu tarz bir işlemin amacı, finansal kiralamaya konu varlığın finansmanını sağlamak değil suçtan kaynaklanan mal varlığı değerlerinin izini kaybettirmek ve söz konusu varlığın suç geliri ile değil de yasal olan finansal kiralama yoluyla temin edildiği kanaatini uyandırmaktır.

2.7 SİGORTA VE REASÜRANS ŞİRKETLERİ

Suçlular sigorta sektörünü kullanarak sigorta bedelini sahte işlemler yoluyla gerçek bedelinden yüksek göstermek, sigorta konusunun birden fazla sigorta şirketine sigorta ettirmek, kasıtlı hasar meydana getirmek, sigortasız hasarları sigortalı gibi göstermek gibi hasar meydana geldikten sonra yolsuzluklar yapmak suretiyle suç gelirlerini

aklayabilmektedir. Bu şekilde yasa dışı şekilde elde edilmiş mal ve eşya hasara uğratılarak yasal hale getirilmektedir.

Hayat sigortalarının; müşterinin büyük miktarda fonları finansal sisteme yerleştirebilmesi ve kaynaklarını gizlemek için iz bırakmadan transferine imkan tanınması, yatırım ve fon biriktirme aracı olması, nakit iştirah değeri içermesi, kredi işlemlerinde teminat olarak gösterilebilmesi, sigorta poliçelerinin sigortacının bilgisi dahilinde ya da bilgisi olmadan (hamiline poliçeler) üçüncü bir kişiye devredilebilmesi, erken iptal maliyetine katlanarak sigorta poliçelerinin süresinden önce iptal edilebilmesi, çeşitli yollarla sigorta primlerinin üstündeki tutarlarda ödeme yapılması ve ardından fazla ödenen kısmın iadesinin talep edilmesine olanak tanınması vb. nedenlerle hayat dışı sigortalara göre suç gelirlerinin aklanmasına daha elverişli olduğu değerlendirilmektedir.

Suçtan geliri ile fonlanan hayat dışı sigorta primleri, sahte hasar talepleri oluşturulması ya da kundaklama gibi hasar talebine yol açacak muvazaalı faaliyetlerle sigorta şirketinden hasar ödemesi talebinde bulunulması suretiyle geri istenmekte; böylece yasa dışı fonların aklanmış bir şekilde geri alınması mümkün olmaktadır. Aklayıcı tarafından sigorta şirketine malvarlığının gerçek bedelinden daha düşük bir bedel üzerinden sigortalanan malvarlığı, üçüncü kişilere, kurumlara gerçek bedel üzerinden sigortalanmış gibi gösterilerek, malvarlığı hasara uğradığında/uğratıldığında, hasar, malvarlığının gerçek sigorta bedeli üzerinden karşılanmış gibi gösterilmektedir. Gerçekte ise eksik sigorta bedeli ile gerçek sigorta bedeli arasındaki fark aklanmış suç gelirlerini oluşturmaktadır.

Diğer yandan, aklama sürecini gerçekleştirmek amacıyla sahte reasürans şirketleri kurmak, yasal reasürans şirketleri ile birlikte aklama sürecini tamamlamak amacıyla sahte sigorta şirketleri kurmak, fonların kaynağını saklamak için suç gelirlerinin normal reasürans işlemlerine karışmasını sağlamak reasürans yoluyla aklama yöntemlerindedir.

2.8 EMEKLİLİK ŞİRKETLERİ

Emeklilik sözleşme süresi içerisinde katılımcı, herhangi bir anda veya sürekli iş göremezlik durumunun ortaya çıkması halinde bireysel emeklilik sisteminden birikimlerini alarak çıkabilmektedir. Katılımcının ayrılma talebinde bulunması halinde bireysel emeklilik hesabındaki birikimler emeklilik sözleşmesi hükümlerine göre ödenmektedir. Katılımcı böyle bir durumda mali bir kayba uğramaktadır. Ancak hayat sigortalarında olduğu gibi, katlanılacak maliyete rağmen, erken iptal yolunun seçilmesiyle aklayıcılar açısından sistemin kullanılması imkan dahilinde görünmektedir. Katılımcı emeklilik sözleşmesi yürürlüğe girmeden önce cayma hakkına sahiptir. Bu şekilde şirkete aktarılmış olan olası suç gelirinin, itibarlı bir emeklilik şirketine ait bir çek veya bu şirketten gelen bir banka havalesi olarak aklayıcıya oldukça kısa süre içinde geri dönmesi mümkün görünmektedir.

2.9 ÖDEME KURULUŞLARI

Bilindiği üzere, ödeme kuruluşları para transferi, mobil ödeme, fatura ödemelerine aracılık gibi bazı hizmetler sunmaktadır. Fatura ödemelerine aracılık hizmeti periyodik faturaların bellerinin tedarikçiler adına yapılmasına yönelik olup sunulan hizmetin aklama ve terörizmin finansmanı açısından düşük riskli olduğu değerlendirilmektedir. Ancak, para transfer hizmetleri özellikle terörizmin finansmanı açısından önemli riskler barındırmaktadır. Yapılan araştırmalarda, terör örgütlerinin ödeme kuruluşlarını fon transfer yöntemi olarak kullanabildikleri görülmektedir. Özellikle yabancı terörist savaşı akışının yoğun olduğu dönemde yabancı terörist savaşçılara başta Avrupa olmak üzere yurt dışında pek çok ülkedeki ödeme kuruluşları üzerinden görece düşük tutarlı para transferi gerçekleştiği tespit edilmiştir.

Diğer yandan, ödeme kuruluşları hizmetlerini temsilciler aracılığıyla yürütmektedir. Temsilcilerin profillerine bakıldığında çok farklı sektörlerde faaliyet gösterdikleri, çoğunun kurumsallaşma düzeyinin düşük, küçük işletmeler olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum ödeme kuruluşlarını özellikle para transfer hizmetleri bakımından terörizmin finansmanı tehlikesi ile karşı karşıya getirmektedir.

2.10 ELEKTRONİK PARA KURULUŞLARI

Elektronik para ihracı sonrasında, e-para, ön ödemeli kart şeklinde ya da Kuruluş nezdinde açılan kişiye özel dijital hesap şeklinde saklanmaktadır. E-para, ödeme hizmeti olarak; elektronik para kuruluşu müşterileri arasında transfer edilebilmektedir. Ayrıca, sanal veya fiziksel ön ödemeli kart aracılığıyla bankaların sanal veya fiziksel poslarında kullanılabilir. Sanal veya fiziksel ön ödemeli kart aracılığıyla bankaların atm cihazlarından nakit çekim yapılabilmektedir. E-para hesabının, Kuruluş müşterileri arasında para transferine imkân tanınması sebebiyle aklama ve terörizmin finansmanı açısından risk barındırdığı değerlendirilmektedir.

3. 5549 SAYILI KANUN VE İLGİLİ MEVZUAT KAPSAMINDA FİNANSAL KURULUŞLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Tedbirler Yönetmeliği'nin 3/1 maddesinin (f) bendinde, Yönetmeliğin 4/1 maddesinin (a) ila (h) bentlerinde sayılan aşağıdaki yükümlüler ile bankacılık faaliyetleriyle sınırlı olmak üzere Posta ve Telgraf Teşkilatı A.Ş. "finansal kuruluş" olarak tanımlanmıştır.

- a) Bankalar,
- b) Bankalar dışında banka kartı veya kredi kartı düzenleme yetkisini haiz kuruluşlar,
- c) Kambiyo mevzuatında belirtilen yetkili müesseseler,
- ç) Finansman ve faktoring şirketleri,
- d) Sermaye piyasası aracı kurumları, ve portföy yönetim şirketleri,
- e) Ödeme kuruluşları ile elektronik para kuruluşları,
- f) Yatırım ortaklıkları,
- g) Sigorta, reasürans ve emeklilik şirketleri ile sigorta ve reasürans brokerleri,
- ğ) Finansal kiralama şirketleri,
- h) Sermaye piyasası mevzuatı çerçevesinde takas ve saklama hizmeti veren kuruluşlar,

5549 sayılı Kanun ile ilgili mevzuat kapsamında finansal kuruluşlar aşağıda belirtilen yükümlülüklerle tabidir.

- ✓ Müşterinin tanınmasına ilişkin yükümlülükler (kimlik tespiti ve diğerleri)
- ✓ Şüpheli işlem bildirimini
- ✓ Şüpheli işlem bildirimini ifşa edilmemesi
- ✓ Muhafaza ve ibraz
- ✓ Bilgi ve belge verme
- ✓ Uyum programı oluşturulması
- ✓ Devamlı bilgi verme
- ✓ Elektronik tebligat

Buna göre; "müşterinin tanınması yükümlülüğü" kapsamında, finansal kuruluşlar, 5549 sayılı Kanun'un 3 ncü maddesi gereğince, *kendileri nezdinde yapılan veya aracılık ettikleri işlemlerde işlem yapılmadan önce, işlem yapanlar ile nam veya hesaplarına işlem yapılanların kimliklerini tespit etmek zorundadır.*

Müşterinin tanınmasına ilişkin esaslar, Tedbirler Yönetmeliği'nin üçüncü bölümünde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

İlgili Yönetmeliğin 5/1 maddesi gereğince, finansal kuruluşlar; a) sürekli iş ilişkisi tesisinde tutar gözetmeksizin, b) işlem tutarı ya da birbiriyle bağlantılı birden fazla işlemin toplam tutarı yirmibin TL veya üzerinde olduğunda, c) elektronik transferlerde işlem tutarı ya da birbiriyle bağlantılı birden fazla işlemin toplam tutarı ikibin TL veya üzerinde olduğunda, d) şüpheli işlem bildirimini gerektiren durumlarda tutar gözetmeksizin, e) daha önce elde edilen müşteri kimlik bilgilerinin yeterliliği ve doğruluğu konusunda şüphe olduğunda tutar gözetmeksizin, iş ilişkisi tesisinden veya işlem yapılmadan önce kimlik tespiti yapmak zorundadır.

Finansal kuruluşlar ile müşterileri arasında hesap açılması, kredi veya kredi kartı verilmesi, kiralık kasa, finansman, faktoring, finansal kiralama, hayat sigortası veya bireysel emeklilik gibi hizmetler gibi hizmetler nedeniyle sürekli bir iş ilişkisi tesis edildiği görülmektedir. Tedbirler Yönetmeliği'nin 3/1 maddesinin (i) bendinde, "sürekli iş ilişkisi" kavramına yer verilmiş ve niteliği itibarıyla devamlılık unsuru taşıyan iş ilişkisi olarak tanımlanmıştır.

Finansal kuruluşların, müşteri ile aralarındaki sürekli iş ilişkisi niteliğindeki iş ve işlemlerde, Tedbirler Yönetmeliği'nde düzenlenen aşağıdaki bazı ilave tedbirleri uygulaması gerekmektedir.

- Müşteriden iş ilişkisinin amacı ve mahiyeti hakkında bilgi alınması, (Tedbirler Yön. 5/3 maddesi)
- Müşteri tarafından beyan edilen adresin doğruluğunun ilgili fıkrada belirtilen belgelerle teyit edilmesi, (Tedbirler Yön. 6/3 maddesi)
- Müşterinin tüzel kişi olması durumunda, ilgili ticaret sicil memurluğu kayıtlarına başvurmak veya Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin veri tabanından sorgulama yapmak suretiyle kendilerine sunulan tescil belgelerinde yer alan bilgilerin güncelliğini ve doğruluğunu teyit edilmesi, (Tedbirler Yön. 7/5 maddesi)
- Müşterinin başkası hesabına hareket edilip edilmediğine ilişkin yazılı beyanının alınması, (Tedbirler Yön. 17/1 maddesi)
- Müşterinin ticaret siciline kayıtlı tüzel kişi olması durumunda, gerçek faydalanıcının tespitine yönelik olarak tüzel kişiliğin yüzde yirmibeşi aşan hisseye sahip gerçek kişi ve tüzel kişi ortaklarının kimliğinin tespit edilmesi, (Tedbirler Yön. 17/A-2,7 maddesi)
- Müşterinin tüzel kişi ya da tüzel kişiliği olmayan teşekkül olması durumunda, bu teşekkülleri nihai olarak kontrolünde bulunduran gerçek kişi ya da kişilerin ortaya çıkarılması için gerekli tedbirler alınması, (Tedbirler Yön. 17/A-5 maddesi)
- Müşteriler tarafından gerçekleştirilen işlemlerin müşterilerinin mesleği, ticari faaliyetleri, iş geçmişi, mali durumu, risk profili ve fon kaynaklarına dair bilgiler ile uyumlu olup olmadığının devamlı olarak izlenmesi ve bilgi, belge ve kayıtların güncel tutulması; kimlik tespitine ilişkin alınan telefon ve faks numarası ile elektronik posta adresine ilişkin bilgilerinin doğruluğunun, risk temelli yaklaşım çerçevesinde gerektiğinde bu araçları kullanarak ilgiliyle irtibat kurulmak suretiyle teyit edilmesi. (Tedbirler Yön. 19/1 maddesi)

Finansal kuruluşların, ayrıca, sürekli iş ilişkisi haricinde, faaliyetlerinin özelliği gereği müşterileri ile yüz yüze gelmeden gerçekleşen işlemleri de mevcuttur. Tedbirler Yönetmeliği'nde; finansal kuruluşların, bu hallerde gerçekleştirilen işlemlerde aşağıdaki ilave tedbirlerin uygulanması gerektiği düzenlenmiştir.

- Risk temelli yaklaşımla izlemek amacıyla gerekli tedbirlerin alınması, (Tedbirler Yön. 19/1 maddesi)
- Yeni ve gelişen teknolojilerin getirdiği imkânların aklama ve terörün finansmanı amacıyla kullanılması riskine karşı özel dikkat gösterilmesi ve bunu önlemeye yönelik uygun tedbirlerin alınması, (Tedbirler Yön. 20/1 maddesi)
- Yüz yüze olmayan işlemler yapılmasını mümkün kılan sistemleri kullanarak gerçekleştirilen hesaba para yatırma, hesaptan para çekme ve elektronik transfer gibi

işlemlere özel dikkat göstermek, müşterinin mali profiline ve faaliyetlerine uygun olmayan veya faaliyetleriyle ilgisi bulunmayan işlemleri yakından izlemek, tutar ve işlem sayısı limiti belirlemek de dâhil uygun ve etkili tedbirlerin alınması, (Tedbirler Yön. 20/2 maddesi)

- Riskli ülkelerde yerleşik gerçek ve tüzel kişiler, tüzel kişiliği olmayan teşekküller ve bu ülkelerin vatandaşları ile girecekleri iş ilişkilerine ve işlemlere özel dikkat gösterilmesi, görünürde makul hukuki ve ekonomik amacı bulunmayan işlemlerin amacı ve mahiyeti hakkında mümkün olduğu ölçüde bilgi toplanması ve bunların kayda geçirilmesi, (Tedbirler Yön. 25/1 maddesi)
- “Özel dikkat gerektiren işlemler”, “teknolojik risklere karşı tedbir alınması” ve “riskli ülkelerle ilişkiler” kapsamındaki işlemler ile risk temelli yaklaşım çerçevesinde tespit edilen yüksek riskli durumlarda, riskle orantılı olarak Tedbirler Yönetmeliği'nin 26/A maddesinde belirtilen tedbirlerin bir veya birden fazlasının ya da tamamının uygulanması. (Tedbirler Yön. 26/A maddesi)

Diğer yandan; müşteri ile finansal kuruluşlar arasında sürekli iş ilişkisi tesisi akabinde gerçekleşen müteakip işlemlerde, örneğin hesap açıldıktan sonra 2.000 TL üzerinde eft işlemi gerçekleştirmek gibi, kimlik tespitinin nasıl yapılacağı Tedbirler Yönetmeliği'nin 16 ncı maddesi ve 5 no.lu MASAK Genel Tebliği'nde düzenlenmiştir. Buna göre; daha önce usulüne uygun olarak kimliği tespit edilenlerin sürekli iş ilişkisi kapsamındaki yüz yüze yapılan müteakip işlemlerinde, kimliğe ilişkin bilgiler alınarak yükümlüde bulunan bilgilerle karşılaştırılmalı ve karşılaştırma sonrasında ilgili evraka işlemi yaptıran gerçek kişinin ad ve soyadı yazılarak, imza örneği temin edilmelidir.

Bu kapsamda, ayrıca, Tedbirler Yönetmeliği'nin “Müteakip işlemlerde kimlik tespiti” başlıklı 16 ncı maddesinde, “yüz yüze olmayan işlemler yapılmasını mümkün kılan sistemleri kullanarak gerçekleştirilen müteakip işlemlerde müşteri kimliğinin doğrulanmasına ve kimlik tespiti kapsamındaki bilgilerin güncel tutulmasına yönelik gerekli tedbirlerin alınacağı” düzenlenmiştir. Yönetmeliğin “Teknolojik risklere karşı tedbir alınması” başlıklı 20 nci maddesinde ise, “finansal kuruluşların yüz yüze olmayan işlemler yapılmasını mümkün kılan sistemleri kullanarak gerçekleştirilen hesaba para yatırma, hesaptan para çekme ve elektronik transfer gibi işlemlere özel dikkat göstermek, müşterinin mali profiline ve faaliyetlerine uygun olmayan veya faaliyetleriyle ilgisi bulunmayan işlemleri yakından izlemek, tutar ve işlem sayısı limiti belirlemek de dâhil uygun ve etkili tedbirleri almak zorunda olduğu” hükme bağlanmıştır. Konuya ilişkin diğer bir düzenlemeye 5 No.lu MASAK Genel Tebliği'nde yer verilmiş ve “finansal kuruluşların, elektronik ortamda yüz yüze gerçekleştirilmeyen işlemler bakımından güvenli iletişim ağlarının kullanılması, işlem talep eden veya talimat veren kişinin kimliğini ve yetkisini tespiti ve doğrulamaya yarayan şifrelerin kullanılması da dahil gerekli tedbirleri almak zorunda oldukları” belirtilmiştir.

“Şüpheli işlem bildirim yükümlülüğü” kapsamında, finansal kuruluşlar, 5549 sayılı Kanun'un 4/1 maddesi gereğince, *kendileri nezdinde veya aracılığıyla yapılan veya yapılmaya teşebbüs edilen işlemlere konu malvarlığının yasa dışı yollardan elde edildiğine veya yasa dışı amaçlarla kullanıldığına dair herhangi bir bilgi, şüphe veya şüpheliyi gerektirecek bir hususun bulunması halinde bu işlemleri Başkanlığa bildirmek zorundadır.* Şüpheli işlem bildirim yükümlülüğüne ilişkin esaslar Tedbirler Yönetmeliği'nin dördüncü bölümünde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Tedbirler Yönetmeliği'nin 27/2 maddesi gereğince, şüpheli işlemler yükümlüler tarafından tutar gözetilmeksizin Başkanlığa bildirilir. Şüpheli işlem bildirim; gerçek kişi yükümlünün bizzat kendisi, tüzel kişi yükümlünün kanuni temsilcileri, tüzel kişiliği bulunmayanların yöneticileri veya bunlar tarafından yetkili kılınanlar, uyum görevlisi atanan yükümlülerde ise bu görevliler tarafından yerine getirilmelidir. Yönetmeliğin 28/2 maddesinde ise, şüpheli işlemlerin, işleme ilişkin şüphenin olduğu tarihten itibaren en geç on iş günü içinde Başkanlığa bildirileceği düzenlenmiştir.

Ayrıca, 5549 sayılı Kanun'un 4/2 maddesi gereğince, finansal kuruluşlar, *Başkanlığa şüpheli işlem bildiriminde bulunduğu, yükümlülük denetimi ile görevlendirilen denetim elemanları ile yargılama sırasında mahkemeler dışında, işleme taraf olanlar dahil hiç kimseye açıklayamazlar.*

"Bilgi ve belge verme yükümlülüğü" kapsamında, 5549 sayılı Kanun'un 7 nci maddesi gereğince, finansal kuruluşlar *Başkanlık ve denetim elemanları tarafından istenilecek her türlü bilgi, belge ve bunlara ilişkin her türlü ortamdaki kayıtları, bu kayıtlara erişimi sağlamak veya okunabilir hale getirmek için gerekli tüm bilgi ve şifreleri tam ve doğru olarak vermek ve gerekli kolaylığı sağlamakla yükümlüdür.* Bilgi ve belge verme yükümlülüğüne ilişkin esaslar Tedbirler Yönetmeliği'nin beşinci bölümünde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Finansal kuruluşlar, "muhafaza ve ibraz yükümlülüğü" kapsamında ise, 5549 sayılı Kanun'un 7 nci maddesi gereğince, *bu Kanunla getirilen yükümlülükler ve işlemlerine ilişkin her türlü ortamdaki; belgeleri düzenleme tarihinden, defter ve kayıtları son kayıt tarihinden, kimlik tespitine ilişkin belgeleri ise son işlem tarihinden itibaren sekiz yıl süreyle muhafaza ve istenmesi halinde yetkililere ibraz etmekle yükümlüdür.* Muhafaza ve ibraz yükümlülüğüne ilişkin esaslar Tedbirler Yönetmeliği'nin sekizinci bölümünde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine İlişkin Yükümlülükler Uyum Programı Hakkında Yönetmeliğin (Uyum Yönetmeliği) 4 ncü maddesi uyarınca;

- a) Bankalar (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ile kalkınma ve yatırım bankaları hariç),
- b) Sermaye piyasası aracı kurumları,
- c) Sigorta ve emeklilik şirketleri,
- ç) Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü (Bankacılık faaliyetiyle sınırlı olmak üzere),

uyum programı oluşturmak zorundadır. Bunların haricindeki diğer finansal kuruluşlar (işbu Rehber kapsamındaki) ise, Uyum Yönetmeliği'nin 29 ncu maddesi gereğince, faaliyet izninin alınmasını müteakip otuz gün içerisinde bu Yönetmelik'te bahsedilen uyum programını oluşturmaksızın idari düzeyde uyum görevlisi atamak zorundadır.

Buna göre, Uyum Yönetmeliği'nin 4 ncü maddesinde sayılan finansal kuruluşlarca oluşturulacak uyum programının aşağıdaki tedbirleri içermesi gerekmektedir.

- a) Kurum politikası ve prosedürlerinin oluşturulması,
- b) Risk yönetimi faaliyetlerinin yürütülmesi,
- c) İzleme ve kontrol faaliyetlerinin yürütülmesi,
- ç) Uyum görevlisi atanması ve uyum birimi oluşturulması,
- d) Eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi,
- e) İç denetim faaliyetlerinin yürütülmesi.

Uyum Yönetmeliği'nin 7 nci maddesi gereğince, Yönetmeliğin 4 ncü maddesinde sayılan finansal kuruluşlar; uyum programı kapsamında, işletme büyüklüklerini, iş hacimlerini ve gerçekleştirdikleri işlemlerin niteliğini gözeterek, bir kurum politikası oluştururlar. Kurum politikası asgari düzeyde; risk yönetimi, izleme ve kontrol, eğitim ve iç denetime ilişkin politikaları içerir. İlgili Yönetmeliğin 10 ncu maddesi uyarınca, finansal kuruluşlar, oluşturdukları kurum politikalarını uyum görevlisi aracılığıyla Başkanlığa gönderir. Başkanlığa gönderilen kurum politikalarında sonradan yapılan değişiklikler de değişikliğin yapıldığı tarihten itibaren en geç otuz gün içerisinde Başkanlığa gönderilir. Finansal kuruluşlar tarafından gönderilen kurum politikaları Uyum Yönetmeliği'nde belirtilen hususları içerip içermediği bakımından Başkanlıkça değerlendirmeye tabi tutulur ve değerlendirme sonucuna göre işlem (kurum politikasının kabul edilmesi, süre verilmesi, ilave bilgi, belge istenilmesi gibi) tesis edilir.

Öte yandan, Uyum Yönetmeliği'nin 16 ncı maddesi gereğince, Yönetmeliğin 4 ncü maddesinde sayılan finansal kuruluşlar; faaliyet izninin alınmasını müteakip otuz gün içerisinde uyum programının yürütülmesi amacıyla uyum görevlisi atarlar. Bu kapsamda uyum görevlisi olarak atanacak kişinin Yönetmeliğin 16/3 maddesinde sayılan belgelerini Başkanlığa gönderilir. Bildirilen kişi, uyum görevlisi olarak atanacaklarda aranan şartları haiz olup olmadığı açısından Başkanlıkça değerlendirmeye tabi tutulur. Üçüncü fıkrada belirtilen evrakın eklenmiş olduğu yazının Başkanlığa ulaştığı tarihten itibaren otuz gün içinde Başkanlıkça olumsuz görüş bildirilmediği takdirde uyum görevlisi atanmış sayılır. Bildirilen kişinin aranan şartları taşımaması halinde, durumun kendilerine Başkanlıkça bildirilmesini müteakip otuz gün içinde, atanmak üzere başka bir kişi Başkanlığa bildirilir.

Uyum Yönetmeliği'nin 21 nci maddesi gereğince, bahsi geçen finansal kuruluşlar; kurum politikası kapsamında, eğitim faaliyetlerinin işleyişi, gerçekleştirilmesinden kimlerin sorumlu olacağı, eğitim faaliyetlerine katılacak personelin ve eğiticilerin belirlenmesi, yetiştirilmesi ve eğitim yöntemleri gibi hususları içerecek bir eğitim politikası oluştururlar. Finansal kuruluşlar, uyguladıkları eğitim faaliyetlerine ilişkin, ilgili Yönetmeliğin 24/1 maddesinde belirtilen bilgi ve istatistikleri, her yılın Mart ayının sonuna kadar uyum görevlisi vasıtasıyla Başkanlığa bildirir. Gönderilen eğitim istatistikleri, herhangi bir eğitim faaliyeti gerçekleştirilmemesi, düzenlenen eğitim sayısının az olması (örneğin birer adet), eğitim verilen personel sayısının (acente/şube çalışanı dahil) tüm çalışan sayısına oranla düşük olması, eğitim yöntemi (eğitimin yalnızca uzaktan verilmesi) gibi hususlar bakımından Başkanlıkça değerlendirilir ve değerlendirme sonucuna göre işlem tesis (uyum denetimi kapsamına alınması, farkındalığı artırıcı faaliyetler gerçekleştirilmesi gibi) edilir.

Uyum Yönetmeliği'nin 26 ncı maddesi gereğince, Yönetmeliğin 4 ncü maddesinde sayılan finansal kuruluşlar; uyum programının bütününe etkinliği ve yeterliği hususunda yönetim kuruluna güvence sağlamak amacıyla iç denetim faaliyetleri yürütürler. Bu kapsamda, Yönetmeliğin 28 nci maddesine göre, iç denetim faaliyeti kapsamında gerçekleştirilen çalışmalara ilişkin olarak, kuruluşun yıllık işlem hacmi, toplam personel sayısı ve toplam şube, acente ve benzeri bağlı birimlerinin sayısı, denetlenen şube, acente ve benzeri birimlerin sayısı, bu birimlerde yapılan denetimlerin tarihleri, toplam denetim süresi, denetimde çalıştırılan personel ve denetlenen işlem sayısına ilişkin bilgileri içeren istatistikler, her yılın Mart ayı sonuna kadar uyum görevlisi tarafından Başkanlığa bildirilir. Bankalarca gönderilen iç denetim istatistikleri, iç denetim yapılmaması, yalnızca Genel Müdürlük birimleri nezdinde denetim gerçekleştirilmesi, şube ve acente denetimi yapılmaması, denetlenen işlem hacminin, müşteri sayısının toplam portföye oranının düşük olması gibi hususlar bakımından Başkanlıkça değerlendirilir ve değerlendirme sonucuna göre işlem tesis (uyum denetimi kapsamına alınması, farkındalığı artırıcı faaliyetler gerçekleştirilmesi gibi) edilir.

"Devamlı bilgi verme yükümlülüğü" kapsamında, finansal kuruluşlar, 5549 sayılı Kanunun 6 ncı maddesi gereğince, taraf oldukları veya aracılık ettikleri işlemlerden Bakanlıkça belirlenecek tutarı aşanları Başkanlığa bildirmek zorundadır.

"Elektronik tebligat yükümlülüğü" kapsamında, 5549 sayılı Kanunun 9/A maddesi gereğince, Elektronik Tebligat Sistemine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 7/1 maddesinde sayılan finansal kuruluşlarca (bankalar, sermaye piyasası aracı kurumları, finansal kiralama, faktoring, finansman şirketleri, sigorta ve emeklilik şirketleri, portföy yönetim şirketleri, Merkezi Kayıt Kuruluşu ve Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketi), 5549 sayılı Kanun ve 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanunun uygulanması kapsamında yapılacak tebligatların, 7201 sayılı Tebligat Kanununun 7/A maddesinde düzenlenen elektronik tebligata ilişkin usullere bağlı olmaksızın, elektronik ortamda tebliğ edilmesi ve tebligata elektronik ortamda cevap verilmesi gereklidir.

Müşterinin tanınmasına ilişkin yükümlülükler (kimlik tespiti ve diğerleri), şüpheli işlem bildirim yükümlülüğü, 5549 sayılı Kanunun 5 nci maddesinde düzenlenen yükümlülükler, devamlı

bilgi verme ile elektronik tebligat yükümlülüklerine uyulmaması halinde Başkanlığımızca finansal kuruluşlar nezdinde idari para cezası tatbik edilmektedir. Bilgi ve belge vermeme, şüpheli işlem bildiriminin ifşa edilmesi, muhafaza ve ibraz yükümlülüğünün ihlali halinde ise sorumlular hakkında adli yaptırım uygulanmaktadır.